

**DIMITRIE GĂLĂTESCU,
UN AUTOR BUCOVINEAN NECUNOSCUT
ȘI MANUSCRISUL LUCRĂRII SALE
ÎNCHINATE SATULUI OȘTRIȚA (III)**

VASILE I. SCHIPOR

**Dimitrie Gălătescu,
ein unbekannter Bukowiner Schriftsteller
und das Manuskript seines dem Dorf Oștrița gewidmeten Werkes (III)**

*(Zusammenfassung)**

Dimitrie Gălătescus Werk, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări* [Wege im Schnee. Aufzeichnungen] ist für die Bukowiner Kulturgeschichte besonders durch das erste Kapitel interessant: es handelt sich um den ersten Versuch, die Ortschaft Oștrița aus der Czernowitzer Region monographisch darzustellen, die aufgrund der Bestimmungen des Ribbentrop-Molotov Paktes vom 23. August 1939 ausserhalb der Staatsgrenzen Rumäniens geblieben ist.

Die dem interessierten Leser hier angebotene Vielfalt der Informationen bezieht sich auf folgende Bereiche: Lokalgeschichte, Entwicklung der Ortschaft im Laufe der Zeit, Kleintoponymie, Namenforschung, traditionelle Bauernwirtschaft, Landwirtschaft, Viehzucht, Hausindustrie, traditionelle Küche, einheimische Volkstracht, ehemaliges Familienleben und Familienwerte, die damals innerhalb dieser Bukowiner Ortschaft gepflegt waren, Traditionen und Bräuche, Hauptereignisse im Leben des Menschen (Hochzeit, Beerdigung) oder des Jahres, auch mit religiöser Bedeutung (Verkündigung, St. Georg-Fest, Ostern, Mariä Himmelfahrt, Weihnachten, Neujahr, Dreikönigsfest), gemeinsame Bauernarbeiten, Kirchweihfest in Oștrița, literarische Volkskunde. Wertvoll für die Erforschung der Bukowiner Mundart ist auch das vom Verfasser zusammengestellte Glossar.

Das hier veröffentlichte Unterkapitel behandelt die Hochzeit, die gleichermassen als Ereignis und Zeremoniell in ihrer ganzen Komplexität dargestellt wird, sowie alle Jahresfeste aus Oștrița, ein Dorf am Pruththal in der Bukowina.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Institutionen des traditionellen Bukowiner Dorfes, Hochzeitzeremoniell, Werte der traditionellen Familie und des Dorflebens, Volksfeste, Traditionen und Gebräuche mit uralten Bedeutungen.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

5. Nunt[a] la Ostrița

Nunta la ostriceni, ca, de altfel, la toți sătenii din împrejurimi, însemna de fapt căsătoria unui flăcău cu o fată de „sama” lui, adică „potrivită”, din multe puncte de vedere, în scopul formării unei familii, care să aducă pe lume copii sănătoși și frumoși, să poarte și să ducă mai departe numele de familie și pe cel de botez, să moștenească pământul și gospodăria, să poarte grija bătrânilor până și după îngropăciune, păstrând cu sfințenie tradiția, datinile și obiceiurile străbune¹.

Nunta însemna însăși căsătoria pentru că se îndeplinea în aceeași zi cu cununia religioasă, la biserică, săvârșită de preotul satului, care [a avut mult timp în Bucovina], singur, calitatea de ofițer al stării civile².

Nunta nu era numai treaba tinerilor care se cununau, căsătoria desăvârșindu-se prin punerea pe cap a „cununilor” de către preot, ci preocupa în mod deosebit întregul sat, întreaga obște.

Obștei satești nu-i era indiferentă cununia tinerilor și [de aceea] urmărirea cu foarte mare atenție respectarea întocmai a tuturor regulilor tradiționale, neîncuviințând în acest sens nicio încălcare.

Apropierea între cei doi [tineri], care creșteau cu dorința interioară de a „se lua”, era văzută, observată și urmărită cu mare atenție cu mult timp înainte de a se întâmpla, obștea satească judecând bine, deseori prea sever, în tot ceea ce este bine, precum și [în] ceea ce „nu se potrivește” la tinerii ce-și făureau viitorul împreună, în gând și dor.

De cele mai multe ori, scopul material era principala țintă urmărită, apropierea și unirea pământului de lucru, casa și zestrea fetei, hărnicia și cinstea tinerilor și a familiilor lor.

Poziția socială a părinților și înaintașilor tinerilor, cinstea și omenia lor, cunoscute de obște, trecutul nepătat al străbunilor, de multe ori și simțămintele religioase ale înaintașilor, constituiau cele mai importante criterii de judecare a situației pentru noua familie ce urma să se formeze în vatra satului.

Obștea și bătrânii satului nu încuviințau, oricum, or[i]ce cununie, iar cele [săvârșite] fără „binecuvântarea” lor erau [considerate] rușinoase și blestemate.

Bătrânii nu încuviințau cununia între neamuri, fie ele cât de îndepărtate, spunând că asemenea împreunări dau copii nesănătoși, mai întâi că ar fi mare păcat, apoi, din această cauză, copiii fiind blestemați, rămân schilozi, muți, surzi și

¹[Pentru întreaga problematică, vezi aici, în primul rând, o lucrare fundamentală: S. Fl. Marian, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilișiu, Text stabilit de Teofil Teaha, București, Editura Grai și suflet – Cultura națională, 1995.]

²[*Condicile mitricale sau Protocoalele de mitrice*, în număr de trei – *Protocolul născuților, Protocolul cununaților și Protocolul morților* – se introduc în Bucovina prin *Patentul împărațesc* din 20 februarie 1784, începând cu 1 mai 1784. La început, acestea se țin pe foi lineate de către preot, iar din 1801 se tipăresc din Bucovina de către preoți până în

de rușinea satului. Ca să nu li se înstrăineze pământul, ca să nu li se piardă „sămânța”³, multe familii înrudite mai departe, la care legea le-ar fi dat voie, ar fi dorit căsătoria între tinerii lor, dar obștea se opunea cu înverșunare și [acestea] nu se făceau.

Nici la vârstă, obștea nu admitea nicio încălcare peste vârsta socotită cea mai potrivită la căsătoria unui flăcău cu o fată, vârsta tradițională: de peste 16 ani fata și [de] peste 18 ani și, mai mult, flăcăul: în principal, fata era socotită „coaptă”, pe la 18 ani, iar feciorul după ce a făcut armata, la lăsare[a] la vatră, adică pe la 23–24 [de] ani.

Nici cu diferența mare de vârstă, mai mult de 5–6 ani fata mai mică decât feciorul, satul nu privea cu ochi buni căsătoria și, în niciun caz, căsătoria unui fecior mai mic cu o fată mai mare nu putea fi admisă și [faptul acesta] ar fi rămas pentru totdeauna în „gura satului”.

Rarități erau căsătoriile îngăduite în sat la cazuri deosebite, cum era dorința unei mame, înainte de moarte, să-și vadă fata măritată, nevoia unui tată văduv care, nevoind a se mai însura, dorea o noră harnică în casă, de ajutor în familie și gospodărie, fără însă a se admite încălcări prea mari ori rușinoase, mai ales sub vârsta maturității.

Obiceiul, devenit tradiție, era căsătoria de sat, amândoi [tinerii] fiind din Ostrița, pentru a nu se înstrăina de vatra satului nici pământul, dar nici fata, care era considerată fiica satului, botezată, crescută și formată de săteni, jucată de ostriceni.

Obștea nu recunoștea demnă conviețuirea unui bărbat cu o femeie decât cea consfințită prin nuntă, căsătorie [considerată] obișnuită, și condamna, sub blestem, or[i]ce altă „viață”⁴.

Strigoii, stafii, duhurile rele și vedeniile, copii[i] nereușiți, gârbovi, muți și surzi, toate aceste creaturi de basm erau puse pe socoteala încălcărilor rușinoase ale principiilor și regulilor moralei căsătoriilor. Erau blesteme asupra satului de la Puterea de Sus.

Băiatul ajuns la vârstă, bine format și sănătos, cunoscut și de la munca câmpului, gata a ajunge flăcău, ca și fata, trecută de copilă, trebuiau prezentați satului ca atare, gata de horă, ba poate și de căsătorie; această prezentare la „lume”, această trecere a pragului tinereții, se făcea la văzul lumii, în ziua de Iordan, de sărbătoarea sfințirii apelor, 6 ianuarie, când, în curtea bisericii, flăcăii și fetele scoteau toată proesia și icoanele la sfințirea aghiazmei [celeii mari]⁵.

Îmbrăcați și încălțați în totul nou, cu mult timp înainte pregătiți, bă[i]eții și [copilele] care doreau să fie recunoscuți drept flăcăi, băietani și fete, se prezentau la această sărbătoare în cea mai frumoasă îmbrăcăminte și rezistau, cu mare curaj, gerului mare din această zi, pentru a fi admiși a trece pragul la tinerețe.

³ Seminția.

⁴ Concubinajul.

⁵ [Vezi și Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, Editura Poporului român,

Ziua se continua cu ieșirea la joc, la hora unde puneau piciorul pentru prima dată, după ce plăteau „cinstea” flăcăilor, care le „strigau” la joc și le jucau, iar tinerilor, nou-deveniți flăcăi, li se dădea fata cu care să joace, ca să-i învețe mă[is]estria jocului.

Nici scripcarii nu rămâneau „necinștiți”, a doua zi, de Sf. Ion, când tinerii flăcăi și fete, de o zi în horă, adunau suma cu care „casăriul”⁶ cinstea cu holercă flăcăii și muzicanții.

Numai după trecerea acestui prag, după intrarea în rândul flăcăilor și fetelor, tinerii puteau să se gândească și mai departe, să-și facă planuri de măritiș și însurătoare.

Nunta, căsătoria dintre tineri, era minuțios gândită și socotită, încă [de] cu mult timp înainte, de către părinții flăcăului și ai fetei. De la cunoașterea și dorința tinerilor de „a se lua” și până la îndeplinirea dorinței lor, era o cale foarte lungă și anevoioasă. Se punea problema poziției sociale a părinților, faima și reputația de care se bucurau, cinstea și chiar gândirea religioasă a acestora, starea materială, averea, chiar și poziția locului în sat.

Problema căsătoriei tinerilor devenea problemă principală a părinților, de mai multe ori tinerii fiind destinați, „giuruți”⁷ de către părinți unul altuia, și aceasta de cele mai multe ori pentru satisfacerea unor aranjamente materiale, apropierea sau alăturarea pământurilor, unirea gospodăriilor și altele de acest fel. De multe ori tinerii erau „giuruți”, promiși încă din copilărie unul altuia, de către părinții lor și erau grele și foarte rare cazurile când [promisiunea] aceasta să nu se respecte, să se încalce.

Una din cele mai mari cerințe, poate cea mai mare cerință într-o căsătorie fiind aducerea pe lume de copii, multe fete, care se gândeau la măritat, își făceau gânduri dacă vor avea copii, ca nu cumva să fie sterpe, să nu facă copii, ceea ce putea merge până la „alungarea” ei de la casa soțului, dacă acesta nu se împăca cu gândul de a nu avea copii. Soțul „neputincios” era mai ușor de iertat de [câtre] sat, dacă femeia lui „nu rămânea grea” până la un an după cununie, dar femeia care nu prezenta semnele aducerii unui copil era rău privită de sat, femeile măritate „n-o primeau în rândul lor”, iar între fete n-avea ce [mai] căuta.

N-am auzit la noi în sat, de fapt, nici n-au fost tot satul, în lungimea lui, de „fată cu copil înainte sau fără nuntă”, dar am auzit vorbindu-se de această stare de mare rușine, în primul rând, pentru „fată” și părinții acesteia, [pentru] familia ei, dar și pentru sat.

Se spunea că toate necazurile mari ce se abăteau asupra satului, bolile, ciuma și holera, dizinteria și oftica, la oameni, gălbeaza la oi și dalacul la vite, gerurile năpraznice și grindina, seceta și inundațiile, toate aceste calamități erau din cauză că „fete nesăbuite au mâniat pe Dumnezeu”, care pedepsește satul pentru acest

⁶ Flăcăul al

⁷ Promiși, f

neiertător blestem ce cade asupra oamenilor. Se vorbea că, demult, asemenea „fete blestemate” au fugit din sat cu copilul ascuns și stau în taină pe la marginile orașului, ca slujnice [pe] la orășeni.

Fetele cinstite și răbdătoare, sub severa supraveghere a părinților lor și a bisericii, începând cu lecțiile de religie din școală, antrenate tot mai mult la munca casnică și la câmp, așteptau, cu sinceră curățenie trupească și sufletească, „ieșirea la lume”, apoi peșitul aceuia ce-i va fi destinat, dat de soartă și noroc.

Mai spuneau bătrânii satului că lui Vodă îi trebuiesc oșteni, flăcăi sănătoși și curajoși, vajnici apărători ai Patriei, pe asemenea feciori se baza Țara, la nevoie, flăcăii, feciori de țărani, erau Oastea Țării, dar totodată ei nu admiteau „flăcăi oricum”, ci, dimpotrivă, țineau foarte mult, cu tot dinadinsul, ca feciorii satului să fie [îndrumați] pe cale cinstită, de Dumnezeu binecuvântați și atunci și jertfa lor „pentru Patrie” [avea să fie] bine primită.

Mulți flăcăi din sat, veniți în concediu, în uniforma armatei unde-și îndeplineau stagiul militar, se mândreau de ținutele lor, dar și satul, familia și bătrânii se mândreau de flăcăii lor.

Fetele satului se stăpâneau să fie cinstite și „neîncepute” la mire, pline și frumoase, sănătoase și muschiuloase, bune de toată treaba și de neîntrecut la sapă și la seceră, dar tot mai aveau o nedumerire pe suflet, tot nu erau complet împăcate [cu gândul] dacă și cum vor avea copii, de aceea multe mai mergeau, din timp, pe la ghicitoare, vrăjitoare, să le spună dacă s-or mărita și, mai ales, dacă vor avea copii, mai ales băieți, și câți și chiar cum are să-i cheme, [cu] numele [lor].

Cu o sumedenie de griji și gânduri, cu frica-n sân, fetele se tot încurajau și cu sfatul mamei sau al surorilor mai mari, ori cumnate, până când, într-o bună zi, se hotărâu și-i spuneau lui Ionică să trimită peșitorul, după ce părinții lui și ai Ilenei erau anunțați de dorința lor și înțeleși cam pe când să se cunune, să se ia de soți.

Într-o seară de joi sau [de] sâmbătă, nu în alte zile fără de noroc, Ionică trimitea pe cel mai apropiat prieten al său, pe cumnatul mai mare, un văr primar sau chiar [pe] nașul de botez, la casa părinților Ilenei, cu un șip⁸ de holercă în traista înflorată de la Iordan, și un pahar, să „facă întrebare” dacă părinții Ilenei ar încuviința căsătoria Ilenei cu Ion, după dorința lor declarată⁹.

După ce arăta, în mare, cine este Ion, deși părinții Ilenei îl știau destul de bine, după ce-l mai lăuda cât este de harnic și [de] bun gospodar, după ce le spunea părinților cât de mult o iubește și cât îi este de dragă Ileana, care roșea pe laiță, la tors ori împletit ceva, poate chiar pentru mire, peșitorul întărea și repeta cererea lui Ion și întreba dacă primesc ca părinții lui Ion să vină la ei „la vedere”, adică pentru discutarea dorinței lor de căsătorie.

⁸ Sticlă.

⁹ [Complementar, pentru plăcerea comparației, vezi și Axentie Bilețchi-Oprișanu, *Din comoara neamului nostru. Nunta în Oprișeni-Bucovina*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți-București, anul XV, nr. 1 (30), ianuarie-iunie 2008, p. 201–224. Bogat în informații, textul, elaborat în preajma anului 1930, cuprinde descrieri de obicei și cântece și s

După câteva întrebări, după unele amănunte pe care mai doreau să le știe, de la început, părinții fetei, tatăl Ilenei, ceremonios, spunea că „invităm și așteptăm cu bucurie ca cinstiții părinți ai lui Ion să poftescă «la vedere», cel mai bine duminica ce vine”.

La aceste cuvinte, peșitorul scotea șipul de holercă [gătită] cu chimen și zahăr ars, din traistă, dat de Ion, și ruga pe tatăl Ilenei să primească primul pahar, [drept] cinste din partea lui Ion, care să-i fie ginere bun și cinstit și cum și-l dorește și viitorul socru. Cinsteau părinții Ilenei, Ileana încerca să-i sărute mâna bădiței sau nașului peșitor, în timp ce aducea la masă plăcinte cu brânză ori cu mac, chiroște cu brânză¹⁰, lapte cu tocmagi, îndulcit cu zahăr ori cu miere, [precum] și alte bunătăți, pe care le lauda mama Ilenei, că le-a făcut numai ea, că-i tare harnică și gospodină, că are și găluște [fierte] la cuptor, tot făcute numai de ea, Ileana.

Treaba de seară în gospodărie fiind terminată, vitele hrănite și adăpate, s-au culcat și rumegă, pentru laptele de dimineață, păsările de curte închise, doar câinele din lanț mai trebuie hrănit și casa luminată cu lampa prinsă-n grindă, plină de veselie peșitului Ilenei, care, fără astâmpăr, servește la masă galuștele calde de la cuptor, bine unse, să meargă bine și holerca pe gât. Cu ochiul trage întruna la ferestre, doar-doar l-o vedea pe Ion c-o urmărește, că doar nici el n-are astâmpăr să stea acasă la o asemenea mare zi a lor; și, iată că, făcându-și treabă că aduce o găleată de apă proaspătă din fântâna lor adâncă, numai ce deschide ușa [de] la ieșirea din tindă, pe gang, și este înșfăcată cu dragoste de Ion, care a văzut tot prin fereastră, și se sfātu[i]esc să hotărască nunta cât mai degrabă, să fie la casa lor până la Simedru.

Săptămâna a fost prea lungă pentru cei ce așteptau această zi de duminică, zi în care se hotăra viitorul și fericirea lui Ion și [a] Ilen[ei], zi de mare însemnătate și care nu va putea fi uitată ușor. Cu directicul și aranjatul cât mai frumos în casa cea mare, cu aranjatul laicerelor pe grindă, mintenelor și sumanelor pe culme, laicere[lor] de lână pe osloanele de pe [lângă] peretele de sub fereastră și, mai ales, pe cel de sub icoane, din fund, după masă, unde aveau să șadă viitorii socri; față de masă ca de hram și sahaneele cele mai frumoase, scoase și șterse, cu toată treaba pregătitoare pentru musafiri, Ileana nici nu și-a dat seama că săptămâna a trecut.

Vizita „la vedere” a părinților flăcăului, la casa părinților fetei cerută în căsătorie, are obârșie veche și un înțeles mai larg, acesta referindu-se mai mult la cunoașterea familiilor care nu erau din același sat, [ci] din Boian, Mahala, Horecea, de unde părinții flăcăului nu știau prea bine și nu cunoșteau părinții fetei¹¹. Dar,

¹⁰ Papanasi. [Greșit; corect – colțunași; urechiușe (colțunași umpluți cu carne și fierți în supă).]

¹¹ [Pentru unitatea în diversitate a obiceiului, vezi Sergiu Moraru (coordonator), *Folclor din Țara Fagilor*, Cuvânt-înainte de Arcadie Suceveanu, Prefață de Grigore Bostan, Chișinău, Editura Hyperion, 1993, p. 148–188; Valeriu Zmoșu, *Nunta la Pătrăuții de Jos*, în volumul *Un sat bucovinean de pe Valea Siretului: Pătrăuții de Jos. Mărturii spirituale*, Ediție îngrijită de dr. Alexandrina C Mănicuță, Cernău

devenind tradiție și, mai ales, pentru stabilirea dotei ce o primește mireasa, precum și declararea față de lume a averii ce o cedează părinții flăcăului, [pentru] alte clauze, aranjamente și angajamente din partea celor două părți, această formă pre-maritală era curent folosită în toate ocaziile de nuntă. Era principala și singura formă de înțelegere între părinții celor doi și numai prin ei și cu dânsii se puneau bazele unei căsătorii, cu bună înțelegere, de la început, pentru că în viața satească nu era cunoscut, sub niciun fel, divorțul, despărțirea fiind neadmisă nici de biserică.

În după-amiaza duminicii stabilite pentru venirea „la vedere” și mult așteptată de tineri, la ușa de intrare în casă, musafirii, părinții flăcăului însoțit de cele mai apropiate neamuri, cu ginerele sau flăcăul mai mare, însurat, cu vreun frate și chiar nașul de botez al feciorului de însurat sunt întâmpinați de părinții fetei, cu „bun venit” și poftiți cu multă bunăvoință în casa cea mare, înflorată de Ileana și [gătită] cu plăcut miros de busuioc și trandafiri.

Musafirii sunt poftiți a lua loc pe oslonul de sub icoane, cu fața spre interiorul camerei, iar pe cealaltă parte, în față, iau loc părinții și rudele fetei, la masa pe care nu sunt deocamdată decât câmile de lut cu flori domnești¹².

Primirea este prietenească și binevoitoare de amândouă părțile, dar fără nimic deosebit, deocamdată, niciun cuvânt de grad de rudenie, pentru că au fost asemenea întâlniri când, neajungându-se la buna înțelegere pentru nuntă, musafirii s-au retras cu „nu bănuieți”¹³ de osteneală” și totul era ca mai înainte.

Părinții flăcăului încep vorbe și spun pentru ce au venit, că, la dorința lui Ion de-a „lua pe Ileana”, ei nu au nimic în contra și că și ei doresc aceasta și ca ei să se înțeleagă bine, să aibe gospodărie frumoasă și mulți copii care să le fie urmași și să le poarte numele și după „petrecerea”¹⁴ lor.

Părinții încep prin a declara ce-i dau lui Ion în formarea noii familii și gospodării: casa, care este pe terminate și la care-i dă tot ajutorul pentru a intra în ea, ogorul de 50 de prăjini de pe deal, altul de 40 de prăjini la Bahnă, grădina de vreo 10 prăjini și, ca început de gospodărie, îi mai dă un cal, căruță, plug, grapă și alte unelte de care va avea nevoie, că doar sunt vecini.

Acum doresc să audă, cu toții, ce-i dau părinții Ilenei, că doar pentru asta s-au adunat și, auzind din gura tatălui Ilenei ce-i dă, care ogoare și de câte prăjini, dacă-i pământul bun și roditor, dacă mai primind o vacă de lapte, încă nu bătrână, zestrea și alte lucruri de casă și de gospodărie, după întrebări și lămuriri, uitându-se la nevastă și neamuri și primind zâmbetul aprobator, tatăl lui Ion se declară mulțumit, ștergându-și cu mâneca dreaptă mustețile și fața, trage traista de la spate în față, scoate șipul de holercă și paharul adus de acasă, se scoală în picioare și,

¹² Flori domnești – ochiul bouului.

¹³ Scuzăți,

¹⁴ Moartez

ridicând sticla și paharul umplut din holerca adusă, îl închină tatălui fetei, cu „sănătate” și „să trăiască tinerii”.

Buna înțelegere între părinții feciorului și ai fetei fiind desăvârșită, fără nicio reținere sau nedumerire, bucuria cuprinde toată gloata adunată la acest eveniment, viitorul socru-mare, cinstind cu „cuscrul”, își sărută reciproc mâinile la baza degetului arătător, după obiceiul locului, apoi, cinstind gloata cu „vivăt”, se întinde masa cu plăcinte cu brânză și cu mac, colaci și altele.

Tatăl Ileanei scoate și el șipul cu holercă cu sacarică și zahăr ars și cinstește musafirii cu care se comportă de acum ca și cu adevărate neamuri, cu toții în veselie și dragoste, gândindu-se la duminica, data nunții, peste trei săptămâni, și la cele trebuitoare pentru o nuntă frumoasă și gospodărească.

Între timp, făcându-se seara, vin și tinerii de la joc și, auzind de afară veselie, îndrăznesc și intră împreună în casa ce amare, unde sunt primiți cu urale de „mulți ani trăiască”, apoi sunt poftiți și ei la masă, în fața „socrului mare”. Acesta, în picioare, în mod solemn, repetă cu voce tare, auzit de toți mesenii, „buna înțelegere” și arată față de toți ogoarele ce le dă lui Ion și pe care le primește Ileana, zestrea și altele pe care le dă lui Ion și pe care le primește Ileana, zestrea și altele pe care le primesc tinerii, tatăl fetei confirmând [cu] „așa este!” apoi cer tinerilor să se sărute în fața lor și, cinstindu-i cu câte un pahar de băutură, le urează, împreună cu toată gloata, „mulți ani trăiască!” și „la anul, la cumătrie!”

Gazdele completează masa cu bunătăți, câteva găini fripte și un cocoș întreg și fript din partea viitoarei nanașe, ca semn că în casa lui Ion trebuie „să cânte cocoșul!”

Ileana și Ion cinstesc cu toți musafirii și sărută, cu mare bucurie, socrii pe frunte și mâna [lor] dreaptă, deasupra degetului arătător, având în minte data nunții și pregătirile ce trebuiesc să se facă până atunci.

Toată grija pentru buna desfășurare a nunții și-o ia tatăl lui Ion, care dorește să-i facă fiului său o nuntă ca de gospodari și tot satul să știe și să participe la nunta lui Ion cu Ileana.

Chiar de a doua zi, de luni dimineată, zi de târg la orașul apropiat, tinerii se duc să vadă de cele necesare de cumpărat pentru nuntă, să se potrivească la numere de încălțăminte și îmbrăcăminte pentru mire și mireasă, darurile ce trebuiesc cumpărate pentru socri și nași, cât și pentru rudele apropiate ale amândorura, frați [și] surori, care devin, de acum, cumnați și cumnate.

Mirele comandă pentru mireasă: papuci, ghetе închise cu șnur sau chiar ciubote, cizmulite cu carâmbii îndoiiți sub genunchi și întorși în jos, cu canafuri și țarțamuri tăiați ca tăiții, în jos; mai comandă sau cumpără, dacă găsește de gata, un șal de stofă colorată și mai subțire, lung, ca să ajungă miresei de pe cap, pe laturi, în părți, până deasupra genunchilor. Mirele mai poate lua pentru mireasă un șal de lână sau

de făcut sucna¹⁵, stele de postav și mătase, alte lucruri. De asemenea, mirele cumpără darurile pentru nași și pentru frații și surorile miresei, după vârstă și dorință, la fel ceva mai deosebit pentru socri și rudele miresei.

Mireasa cumpără mirelui „cușmă brumărie” și steaua de mire, cu floarea respectivă, pe care o poartă mirele tot timpul cât este în această stare, cușma nedându-se jos din cap decât la cununia din biserică; mireasa mai face un cadou mirelui o „chingă¹⁶ de lână”, țesută în casă, iar, dacă nu are așa dar, cumpără un chimir din piele, cu multe despărțituri, pentru bani, tutun, chibrite.

Mirele își comandă singur ghete noi sau cizme de box, pe care le încalță, prima oară, ca mire. De asemenea, mirele angajează din timp scripcarii, lăutarii, care să-i fie la cântat de sâmbătă seară până la terminarea nunții.

Se obișnuiește ca și părinții fetei să angajeze lăutari pentru casa miresei și atunci se cheamă „nuntă diosăghi”, cu două rânduri de muzicanți, care, de fapt, și dacă nu se completează cu ceva, constă într-o vioară, un țambal și o dobă, trei muzicanți.

Mirele și mireasa stabilesc din timp vatajeii¹⁷, drujbii¹⁸, druștele și sfaștele¹⁹,

¹⁵ Sucna, o rochie de mireasă de stofă și fără mâneci. [Sucnă, sucne, s. f., învechit și popular. 1) fustă simplă, groasă, fără încrețituri; obiect de îmbrăcăminte femeiesc, din lână sau din alt material gros; 2) șorț. Prin extensiune, haină femeiască. Iată un context, preluat de noi dintr-un cântec despre război din Bucovina septentrională: „Mi-a scris badea de departe / Că la Bosnia-i mare moarte. / M-a rugat al meu badiță / Să nu port sucnă peștiță, / M-a rugat ca-n sărbători / Să nu port sucnă cu flori, / Că-n Bosnia mor feciori” (Dumitru Covalciuc, *Comori folclorice din dulcea Bucovină*, Cemăuți, Editura Zelena Bucovina, 2004, p. 39).

Întâlnit și într-un substantiv propriu compus: Sucna-Murga, numele unui erou mitologic din poveștile și basmele lui I. G. Sbierea: *Sucna-Murga și Mintă-Creață*, *Busuioc și Sucna-Murga*, vezi I. G. Sbierea, *Basmele românilor*, Vol. VII, București, Editura Curtea Veche, 2010, p. 97–107, 108–117. Creațiile publicate de academicianul I. G. Sbierea sunt variante bucovinene ale unor basme, povestiri pentru copii și legende culese din alte zone ale spațiului românesc de către Dumitru Stăncescu, Ion Pop-Reteganul și Moses Gaster. În Bucovina, termenul provine din vechiul slav *sukno*, unde avea sensul de „postav”. Întâlnit și în Transilvania, cu sensul de „fustă din stofă de lână”. Aici, termenul provine, probabil, din magh. *szoknya* sau din slovenul *suknja*. În Bucovina, potrivit dicționarilor noastre, termenul provine din vechiul slav *sukno*, unde avea sensul de „postav”. Noi mai adăugăm că în limba ucraineană contemporană *сукня* are sensurile de „rochie”, „fustă”, iar *сукно* înseamnă „postav, stofă”.]

¹⁶ Brâu de lână.

¹⁷ [Vezi S. Fl. Marian, *op. cit.*, cap. XXIV, *Funcționarii*, p. 153–171.]

¹⁸ Cavalerii și domnișoarele de onoare ale miresei. [S. Fl. Marian scrie în lucrarea sa *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*: „În satele românești de pe lângă țărmurii Prutului din Bucovina, unde unul dintre cei doi vornici se numește *vătăjel* sau *vetejel* și *vornicul nunții*, iar celălalt *drujb* (de la mrus. *druzko*, magh. *drusba*), poartă cel dintâi în funcțiunile sale un băț alb cu năframă și un pahar în brâu sau în mână, iar celălalt un colac atârnat de o năframă întoarsă pe după mână și o ploscă cu băutură rachiu” (p. 159). Să reținem de aici și chiuitura culeasă din Boian și comunicată de către V. Turtureanu, chiuitură pe care o cântă sfaștele în timpul nunții: „Frunză verde rogojel, / Vornicul ni-i frumușel; / Frunză verde bob și linte, / Drujbul nostru îi cuminte”.]

¹⁹ [Același S. Fl. Marian scrie în lucrarea citată: „În satele românești de pe lângă Prut, din Bucovina, vornicițele se numesc *sfaște*, sing. *sfașcă*, dim. *sfașcuță*. Această numire, care vine de la rusescul *svacha* (Brautwerberin), s-a introdus în limba română abia în timpul mai din urmă, adică după alipirea Bucovinei la Austria și se aude numai în acele sate în care românii sunt în necontenită atingere cu rutenii. Și ea n-a intrat numai în vorba de următorul cântec d

apoi, cu îndrumarea părinților, iau nanași pe nașul de botez al mirelui cu soția sa, de regulă un singur rând de nași.

În prima săptămână, prima joi, seara, tinerii candidați la însurătoare-măritat, merg împreună cu tatăl miresei la preotul satului, unde anunță dorința lor de căsătorie, cer binecuvântarea bisericii și sunt înscriși în registrul stării civile, fixându-se totodată și duminica nunții, după cel puțin trei strigări în biserică, „vestirile” care fac cunoscută dorința de căsătorie a tinerilor Ion și Ileana.

Preotul, care le-a predat religia la școală și-i cunoaște de școlari, îi examinează la „rugăciuni” și, dacă nu le știu, după cum voiește el, îi mai cheamă o dată și [il] face de rușine pe tatăl fetei, că tinerii nu știu rugăciunile și cum îi vor învăța ei pe copiii lor *Tatăl nostru* și să fie cuminți și ascultători.

În toată această perioadă de pregătire de nuntă, tinerii merg împreună la joc și joacă mai mult între dânșii, iar cine dorește să o joace pe Ileana, mai întâi o cere lui Ion, altfel iese cu supărare. Se pot ajuta unul pe altul la treburi, dar fiecare stă la casa lui și nu întârzie noaptea pe drum.

Toată pregătirea materială a nunții, toată nunta, [cele] privind masa, băutura, locul și desfășurarea nunții, privesc direct pe părinți și numai pe dânșii [fi] angajează și [numai ei] dispun de toate, astfel ca totul să decurgă în cele mai bune condițiuni.

Socrii-gospodari se îngrijesc de porc și păsări, altă carne nu se servea [odinioară] la nunțile din Ostrița și împrejurimi, băutura era aproape integral numai rachiul alb, poate îndulcit și colorat cu chimen și zahăr ars, și se servea de socri cu același pahar la mai toți nuntașii, mai și de nași și vătăjei, iar mirii nu serveau, ci erau serviți, stăteau la masă și primeau, prin înclinarea capului, nuntașii.

Mirele trebuia să aibă grija plății cu holercă a miresei, la ieșirea din ograda părinților ei, spre a merge la biserică pentru cununie sau chiar la înapoiere, dacă nunta se desfășura la părinții miresei. Cantitatea de holercă ce trebuia s-o plătească mirele pentru mireasă era cu atât mai mare cu cât mireasa a fost mai mult jucată de

Că mireasa n-are tată. / N-are tată, n-are mire / Și s-or mângăia mai bine»” (p. 169). Și cântecul din Boian, reprodus de academicianul bucovinean S. Fl. Marian, este interesant: „Vine o sfașcă de pe lan / Cu trei pușori pe stan, / Unu-i roș, altu e verde, / Bine sfașcei i se șede” (p. 169). Profesorul Vasile Bizovi menționează și el termenii în discuție în *Boianul. Monografie*, Cernăuți, Editura Bukrek, 2005, oferindu-ne și un sinonim pentru *svașcă*, *svaște*: „În ultima duminică, la hora din sat, mireasa își pofteste prietenele și prietenii la nuntă și își alege druștele (drușcele) și drujbul. La fel procedează și mirele, alegând doi vătăjei (vomice) și două *svitiuci* (două fete, rude cu mirele). [...] La Boian, nunii vin cu un alai mare. Mirele și mireasa le ies în întâmpinare cu lumânările de la cununie aprinse. Svașcele și nevestele tinere bat în palme, în semn de bucurie și stimă pentru nași” (p. 216, 218–219). Lexemul *svitiuci*, intrat în graiul local mai aproape de zilele noastre, are, cu siguranță, la singular, forma *svitiucă*. Tot la Vasile Bizovi găsim o strigătură din „poezia ceremonialului de nuntă” ce atestă circulația lexemului *svașcă* și astăzi în graiul local, la peste un secol după S. Fl. Marian: „Svașcele de la mireasă / Toate-s cu catrință-aleasă, / Da acele de la mire / Au catrințe-n două fire” (p. 223). Mai precizăm că în limba rusă etimonul *caaxa* are sensul de „pețitoare”. Dicționarele noastre menționează circulația regionalismului *svașcă* în graiul din Bucovina, consemnându-i sensurile de „vătăș” și trimițându-ne la H. Tiktin, care prec

flăcăii satului și era deosebit de mare, până la mai multe „vedre”²⁰, pentru mireasa care pleca din sat, se mărita cu mire străin de satul ei.

Oricum, săptămânile de înainte de nuntă și până la nuntă dădeau mare bătaie de cap părinților tinerilor, care-și așteptau nunta și chiar satul întreg era preocupat de nunta tinerilor, cunoscuți în sat, și căroră le doreau „viață bună și cu noroc” în drumul lor, pe care se uneau, să meargă împreună până la sfârșit.

Săptămâna [de] dinaintea nunții, ultima săptămână, era hotărâtoare pentru buna reușită a desfășurării nunții, fără nicio scăpare, totul așa cum se dorea mai bun și mai frumos. Părinții mirilor, socrii și viitorii cuscri erau în toiul grijii ca să fie totul ce era nevoie pentru nuntă, de la făina pentru pâine albă, plăcinte și colaci, carnea pentru răcitură, zamă, găluște și friptură, găinile de rumenit și un cocos, băutură²¹, mai cu seamă, holerca în cantitate să ajungă pentru toate zilele, dar și ceva vin și poate fi o butlagă²², de 50 de litri, de bere, mai ales dacă se așteptau nuntași afară de săteni, orașeni, care nu s-ar fi mulțumit numai cu rachiu. Ogrăzile erau golate de lucruri netrebuitoare, pentru a se face loc la nuntași și pentru joc, uneltele agricole se aranjau bine la locul lor, mai ferit de vederile nuntașilor, se pregăteau căruțele cu care urma a se merge la biserică, hamurile cailor unse și cu oglinzi strălucitoare, chiar clopoței și flori la capițele²³, bichiușcă cu canafuri și zițuri, cu arcuți sau făcute de paie, pentru ocupanții căruței. Tineri din familie și din vecini și prieteni împodobeau casa cu crengi de tei și făceau deasupra porții un arc mare de crengi și flori, ca semn că la această casă este nuntă și că pe sub această coroană va trece nunta, cu ceremonialul tradițional.

De sâmbătă dimineață, începea cu adevărat nunta la casa mirelui și a miresei; în casă, femeile zoreau cu sarmalele, răciturile, plăcinte și colaci, bărbații cu pregătirea băuturilor în sticle de servit la mese, copiii cu măturatul ogrăzii, iar fetele cu pregătirea miresei și aranjatul interiorului cu flori și busuioc, terminarea aranjatului grinzii și a lăicerelor pe laițele de sub geamuri, ultimul șters al ferestrelor și icoanelor, pregătirea sahanelor, paharelor, lingurilor și tot ce mai se știa necesar pentru nuntă și nuntași.

Fetele pregăteau mireasa cu îmbrăcămintea și încălțăminte de mers la cununie, dar și darurile pentru trimis la mire, când, spre seară, vin scripcarii cu darurile mirelui.

²⁰ Vadră – căldare, găleată de circa zece litri.

²¹ [Pentru date și informații mai cuprinzătoare, vezi capitolul *Ce mâncau oamenii în sat la noi*, din lucrarea medicului bucovinean Ion Nandriș, *Satul nostru Mahala din Bucovina*, Ediție îngrijită și prefațată de Gh. Nandriș, Sibiu, Casa de Presă și Editura Tribuna, 2001, p. 107–113. Potrivit mărturisirii autorului, capitolul nu este un studiu de alimentație, ci o ilustrare a „puterii datinilor moldovenești”, de-a lungul veacurilor, „în acel pământ oropsit, de margine de neam”, al Bucovinei, cuprinzând mâncăruri obișnuite, „de toate zilele”, și de la „anumite sărbători și ocazii, cum ar fi: Paști, Crăciun, hram, nunți, botezuri, praznice” (p. 107).]

²² Butoi.

²³ Căpăstru

Înainte de apusul soarelui, sâmbătă, înaintea nunții, mirele trimitea vatajei și un grup de flăcăi nuntași, cu scripcari, la mireasă pentru a-i duce „schimburile”, darurile de nuntă, șalul ca maramă, ghețele ori cizmulitele, alte lucruri deosebite pentru mireasă și totodată și darurile pentru soacră și socru, după tradiție, și cum s-au înțeles între ei, mirii, mai dinainte.

Socrii primesc alaiul mirelui în casa cea mare, unde se află mireasa cu sfaștele, druștele și prietenele, în pregătire mare și bun miros de flori și busuioc; socrii cinstesc nuntașii mirelui cu rachiu și plăcintă caldă, abia scoasă din cuptor, apoi aranjează darul pentru mire și socrii mari și, însoțiți de vătăjeii miresei, [de] alți nuntași și prieteni ai miresei, cu scripcari cântând tot drumul, se întorc la casa mirelui, unde prezintă darurile aduse și se cinstesc ca la nuntă.

Pe nesimțite, nunta a și început; mirele admiră și încearcă cușma²⁴ brumărie, de mire, împodobită de mireasă cu mâna ei, cu stea și floare în rozetă, apoi chinga de lână țesută tot de mireasă cu canafuri²⁵ lungi până deasupra genunchilor, apoi cămașa de mire cu flori la guler, la mâneci și la poale cusută de mireasă.

Vatajeii au terminat invitația la nuntă în sat și comunică socrilor cam câți au primit invitația: cei ce au primit să cinstească un pahar de holercă, oferit de vatajel ca din partea socrilor, și care, mulțumind de invitație, au făgăduit participarea la nuntă [împreună] cu familia²⁶.

Seara de sâmbătă, nici în casa miresei și nici în casa mirelui, nu doarme nimeni, doar către dimineată mai moță[i]e câte cineva mai obosit; în casă, femeile cu mâncările, bărbații cu băutura, copiii cu ce capătă din fiecare parte, veselie este peste tot. Noptea-i scurtă, când n-ai timp să te gândești la ea și, doar către dimineată, pe toți îi prinde „moș Ene pe la gene”, dar mai nu se lasă, mai cu o glumă, mai cu apă rece pe obraz și un pahar pe gât și trag zorile, încep pregătirile pentru cununie.

Tradiția [odinioară] era ca la terminarea slujbei religioase de către preot, cam pe la amiază, să se îndeplinească și cununia, iar biserica era destul de departe și mirilor le era frică „să nu rămână necununati”, de aceea totul începea cam dis-de-dimineată.

La casa mirelui, nuntașii pregăteau pe mire sub intonațiile cele mai potrivite ale scripcarilor. Acum, mirele se lăsa bărbierit²⁷ și aranjat de frizerul satului, care

²⁴ Căciula.

²⁵ Ciucuri.

²⁶ [Vezi, pentru întregul ceremonial, o contribuție din Bucovina: Valerian Dugan-Opaț, *Vătăjelul sau urări ținute la nunțile țărănești din Bucovina*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1904. Cu titlul *Vătăjelul sau orațiuni ținute la nuntele țărănești și doine culese din gura soldaților români*, Ediția a II-a, Brașov, Editura Librăriei „Ciurcu”, 1906. Lucrarea este retipărită de noi, după ediția din 1906, în volumul Ilie Dugan-Opaț, *Familia Dugan din Cireș-Opațeni*, Ediție îngrijită: Studiu introductiv, notă asupra ediției, comentarii, glosar, postfață, anexe și album: Vasile I. Schipor, Indice de nume: Rodica Iațencu, Rădăuți, Editura Septentrion, Colecția „Enciclopedia Bucovinei”, 2012.

²⁷ Acum își

nu întârzia să se prezinte pentru cinstirea ce o aștepta de la mirele în plină dărnicie; în fața nuntașilor, mirele îmbrăca cămașa înflorată, primită de la mireasă, apoi chinga de lână, cizmele sau ghetele și cojocelul de piele și numai la urmă, sub acordurile deosebite ale muzicanților, sub icoanele din casă, părinții, cu mare pioșenie, ba chiar lăcrămând, puneau pe capul lui Ion al lor cușma brumărie de mire, pe care acesta nu o mai dădea jos din cap decât în biserică, pe timpul cununiei religioase. Pusul cușmei de mire pe capul mirelui de către părinții acestuia sau, în lipsa unuia ori a amândorura, de către cel mai apropiat neam de sânge, era prima „binecuvântare părintească” pe care o primea mirele pentru căsătoria lui, pentru drumul pe care-l începea, pentru sporul casei și al gospodăriei ce se forma în această zi.

După acest ritual săvârșit, dacă mireasa nu avea lăutari, dar, de regulă, erau aranjați lăutari separați, însă, în cazul că nu erau, mirele, prins cu flăcăii pe după cap, pe coloană, cât îngăduia drumul și urmat de toți nuntașii, pe jos și în căruțe, pornea cu lăutarii spre biserică, iar, dintr-un loc potrivit, trimitea lăutarii la casa miresei iar el [și] continua drumul spre biserică.

La mireasă, îmbrăcatul, împodobitul și pregătirea ei pentru cununie era și mai complicat, ea având mult mai multă îmbrăcăminte rituală și, pentru a o prezenta mirelui cât mai frumoasă, „ca pe o mireasă”. Sub acordurile scripcarilor, mireasa era îmbrăcată și împodobită de fetele și nevestele care știau bine rânduiala aceasta, iar, după ce i se punea sucna, rochia de mireasă, și era încinsă, cu găța prinsă-n cap și panglicile atârănânde peste umeri, cu șalul de asemenea lung, pe părți, urma pusul cununei pe cap, cu aceeași semnificație ca [și] „cușma” la mire.

Cununa era un cerc de carton, lat de două-trei degete, mai mare decât circumferința capului, învelit în stofă și mătase colorată și care, turtită, în formă ovală, se prindea pe capul miresei în față, acoperindu-i fruntea, până pe ochi, să nu se vadă „cum plânge”.

Așezarea „cununei” pe capul miresei însemna, de asemenea, binecuvântarea părintească la acest eveniment deosebit din viața omului și se săvârșea, de asemenea, numai cu părinții miresei sau cel mai apropiat neam de sânge, în lipsa acestora într-un moment de o deosebită solemnitate tradițională. Mireasa, îmbrăcată și împodobită, gata de plecare la cununie, era adusă de vătăjei în spatele mesei lungi din casa cea mare, sub icoanele sfințite din casă. Părinții miresei primeau pe un colac acoperit cu năframe cununa miresei, pe care o așezau cu mare solemnitate pe capul miresei. Aceasta, plângând, sărută mâinile părinților pentru această binecuvântare și bunăvoință. Sfaștele, druștele și alte prietene apropiate ale miresei prindeau de găță cununa miresei, care nu se scotea de pe cap decât în casa mirelui, când nuna cea mare, nănașa miresei, îi făcea cărpa²⁸ de trecere în rândul femeilor măritate.

Alaiul de plecare la cununie s-a format în ogradă, mireasa în prima căruță cu cei mai frumoși cai, între druște și sfaște, apoi celelalte căruțe frumos împodobite,

²⁸ Coc în c

cu nuntașii de familie, fiecare cu însărcinarea tradițională pentru un asemenea eveniment.

Dar, la ieșirea din ogradă, spre biserică și cununie, poarta larg deschisă, sub arcada de verdeață și flori, se blochează de flăcăii satului pentru a primi plata că au avut grije de Ileana, au jucat-o la hore și hramuri, au ferit-o de necazuri și acum o dau lui Ion. Prețul era știut cu mult înainte și putea fi și mai mare, mai ales dacă era vorba ca mireasa să plece în alt sat; vadra de holercă, acesta era prețul cel mai mic și dacă Ion a avut grijă și a trimis prietenii lui să plătească vadra. Ileana continua drumul cu toți nuntașii, pe jos, cântând cu lăutarii în frunte până la biserică. În curtea bisericii, nunii cei mari, nănașii de cununie, cu lumânări și colaci, alături de mire, așteptau și primeau mireasa, apoi cu toții intrau în biserică, la cununie.

Nașii oferă preotului inelele pe năframă, acoperind un colac, și apoi o sticlă de vin și banii de cununie. În fața altarului, încadrați de nași și în prezența nuntașilor, mirii primesc cununia și felicitările preotului de sănătate, belșug și „cumătrie”, la care tinerii căsătoriți invită preotul la nuntă.

De la biserică, de la cununie, mirele vine pe jos²⁹, între baitanii³⁰ nuntași, iar mireasa, în căruța nanașilor, urmată de nuntașii ei și de lăutari; la intrarea la casa părinților miresei, unde se vine, de obicei, toți trec pe sub arcul de triumf al porții, completat de vatajei cu bețele cu năframă și colacul pe sub care trebuie să treacă toată nunta. Căii se speriau, nuntașii se grăbeau să ajungă în casă, dar totul se termina cu bine.

La treptele de la intrarea în casa miresei, după ce mirele își dădea jos din căruță mireasa, ferindu-se să nu o gâdile, în acordurile lăutarilor și sub privirea tuturor nuntașilor, mirii era primiți de părinții miresei, cu colac, sare și un pahar de holercă. Socrii sărută mirii, iar mirii sărută mâna socrilor, apoi urmați de nanași, intră în casa cea mare, unde iau loc la masă, sub icoane, între nași, și primesc nuntașii, flăcăii și fetele, alți nuntași care veneau acum la masă, pentru că, mai târziu, veneau rudele și nuntașii mai cu samă din sat și din alte sate, după cum au fost invitați și cu daruri pentru tânăra pereche în noua gospodărie.

Toată grija bunei desfășurări a nunții, servitul la masă, mâncare și băutura, seriile la masă și tot ceea ce depindea de bunul mers al nunții era în capul socrului, care, ajutat de rude și prieteni, nu contenea cu asigurarea celor mai bune servicii.

Mirele și mireasa, încadrați de nași și rudele cele mai apropiate, stăteau numai la masă, serveau puțin și erau atenți la primirea nuntașilor, cu mulțumiri și plecăciune din cap. De aici și vorba sătenilor, când vedeau la câmp sau oriunde o fată stând, chiar numai într-o pauză de lucru, îi spuneau „ce stai ca o mireasă?”

La sosirea tuturor nuntașilor, socrii ieșeau în pragul casei și-i primeau cu rachiou și colac, sub acordurile muzicii de marș. În curtea casei, hora era în toi, toți tinerii și tinerele se întreceau la joc, strigături și veselie, „ca la nuntă”! În casă, sub

²⁹ Or călare

³⁰ Flăcăi, f

acordurile celorlalți scripcari, se serveau bucatele la nuntași: gustările, răciturile, zama de porc sau de pasăre, găluștele și friptura de la cuptor, plăcintele și colacii, precum și ceva dulciuri, completate, intermediar, de paharul de holercă, primit de la socru și de la ajutoarele acestuia, un frate, cumnat, unchi sau vecin. Dacă printre nuntași se aflau și dintre intelectualii satului și chiar din alte părți, acestora li se servea și vin sau bere, după dorința și obișnuința fiecăruia. Până către seară, nunta, în casă, cu nuntașii gospodari, familii din sat și din alte părți, cu scripcarii din tindă, se distrau ca între bătrâni; afară, nunta era în toi, cu tot tineretul, până înainte de asfințitul soarelui.

Mirii cu nașii și rudele se pregătesc să meargă la casa lor, la părinții mirelui, de aceea se pregăteau căruțele, se scotea zestrea miresei, primeau „iertăciunea” și binecuvântarea părinților și, cu tot alaiul, se îndreptau la casa socrilor mari. Vatajeii poartă pe bețele lor înflorate toată zestrea miresei, ca să vadă toată lumea din ogradă, mai ales bătrânele curioase, ce zestre primește Ileana: laicere, perne, pânzeturi, îmbrăcăminte și încălțăminte, precum și anumite obiecte casnice mai mari și trebuincioase unei noi gospodării: ciubere, poloboace, meliță, doniță ș.a.

După ce toate erau așezate în căruță, se scotea lada de zestre cu ce mai avea înăuntru, obiecte mai mărunte, dar foarte necesare, pe care erau așezați frații și surorile miresei, cărora trebuia mirele să le plătească zestrea cu cadouri corespunzătoare: pălării frumoase, căciuli, șaluri la gât și de îmbrobodit pentru fete, basmale, cureaua de piele înflorată, de la târg de la Suceava și alte obiecte de decor: ochișele colorate, de prins la șalul de la gât sau la cămașe, mărgelile, cercei și alte podoabe nu prea scumpe.

Iertăciunile erau, după momentul solemn al cununiei mirilor în fața altarului, primul moment solemn din viața tinerilor uniți a merge, [în] viața lor, pe același drum, la bine și la greu. În mijlocul curții, înainte de pornirea alaiului nunții spre casa mirelui, se așternea un covor, pe care îngenunchiau mirii căsătoriți și pe capul cărora părinții miresei așezau o pernă înfățată, acoperită cu un ștergar alb, frumos ornat, pe care era un colac, o huscă de sare, o sticlă de băutură, o căciulie de usturoi, sticla cu aghiazmă de la Iordan, o cheie mai mare de broască și alte mici obiecte casnice de mare trebuință. Alături de nașii care îngenunchiau și ei lângă finii lor, la anumite strigături al vatajeilor, un flăcău – și era, mult timp, numai unul singur care știa întregul text – rostea cu voce solemnă „iertăciunile”, sub acompaniamentul liniștit al scripcarilor. Mai toată gloata se înduioșă până la lacrimi, părinții sărutau pe frunte „copiii” lor, ginerele și fata [le] sărutau mâna și, printre lacrimi și sughituri, mulțumeau pentru „binecuvântare”.

În toate evenimentele de samă, în viața lui, săteanul nostru invocă natura, lega viața și existența lui și a familiei sale de natură, de roadele și belșugul ei. În timpul „iertăciunilor”, tot tineretul aflat la nuntă, flăcăi și fete, se înșiruia pe un singur rând, formând un cerc în jurul locului și cu totii cântau în surdină, cu scripcarii: „Pe

cântând: / Să te faci, grăule mare, / Să te faci, grăule mare, / Să te dai la secerat ca Ileana la sărutat, / Să te dai la-nvăluit, / Ca Ileana la iubit...!”³¹

Cu muzica în față, cu vatajeii, druștele și sfaștele miresei, cu toți tinerii și fetele care doreau să-i urmeze, alaiul se îndrepta spre casa mirelui, de astă dată mirele și mireasa în aceeași căruță, cu „părinții” lor de astăzi înainte, nanașii, parcurgeau drumul spre noua lor menire, spre casa și familia lor viitoare! Copii, tineri și fete presărau flori și busuioc în calea lor, flăcăii cântau spre fericirea și bucuria tinerilor, care, de azi înainte, el va purta „mustață” și ea va purta „cârpă”.

Ceremonialul care aștepta alaiul, la sosirea lui la casa lor, cel mai des a mirelui, era de asemenea deosebit și cu mari semnificații pentru viața celor doi tineri, astăzi căsătoriți. Înaintea porții casei mirelui, unde venea nunta, se făcea un foc mare, alimentat cu paie și strujeni, dar peste care nu puteai trece chiar așa ușor, mai ales fiind vorba de cai și era noapte. Focul, în tradiția populară, însemna un dar de sus, dar aici se voia a se arăta greutățile, necazurile și sacrificiul suprem, pe care fiecare dintre soți trebuie să-l mărturisească pentru celălalt. Fiecare dintre soți va trebui să treacă „prin foc, prin apă, prin sabie” pentru celălalt, adică nu mai există nici o piedică în calea lor, astăzi hotărâtă, consfințită și binecuvântată. Era poate unul din momentele care aducea în mintea tinerilor [faptul] că „viața este o luptă” și că nimeni și nimic nu-i poate despărți de la înfruntarea, cu vrednicie și curaj, a tuturor greutăților ce li s-ar ivi, în calea lor, de azi înainte.

După o horă în cerc mare, în ograda de la casa părinților mirelui și de acum înainte a tinerei perechi, cu strigături, chiuituri și cântece de nuntă pentru acest moment, mirii, însoțiți de nănașii lor, se opresc la scări, în fața intrării în casă, fiind așteptați de părinții mirelui, cu pâine și sare, se cinstesc și primesc binecuvântarea părintească, socrii [iși] sărută „copiii”, iar tinerii, sărutând mâinile părinților, le spun amândoi „tată și mamă” și sunt poftiți înăuntru.

În casa cea mare, plină de nuntași, tinerii sunt primiți sărbătorește, luând loc la mijlocul mesei celei mari, sub icoane, încadrați de nași.

Masa, cinstea, veselia continuă în casa cea mare cu nuntașii mai de samă, mai în vârstă și cu familiile lor, iar afară jocul continuă mai cu foc, cu mai mult curaj, după cinste cu holercă bună și numai la lumina ce răzbate prin geamurile casei.

³¹ [Pentru plăcerea comparației, iată o variantă provenind tot din Bucovina ocupată, dar de pe Valea Siretului Superior, din comuna Cireș-Opaițeni, județul Storojineț: „Pe marginea de pământ / Merge badea sămănând / Și din gură așa zicând: / – Cade frunza din copaci, / Să te faci, grăule, faci / Și să-mi stai la împlătit / Ca puicuța la iubit, / Și să-mi stai la secerat / Ca puica la sărutat!” Vezi Valerian Dugan-Opaiț, *op. cit.*, p. 48; Ilie Dugan-Opaiț, *op. cit.*, p. 214. De interes pentru tema în discuție, *Cântece de nuntă din satele transprutiene Mahala, Cotul Ostriței și Buda (mijlocul secolului al XIX-lea)*, în „Țara Fagilor». Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni”, XVIII, Cernăuți–Târgu-Mureș, Societatea Culturală „Arboroașu”, 2009, p. 285-294. Cele 12 texte reproduse aici au fost selectate de către profesorul Octavian Mărgărit și au fost însoțite, din păcate, de menționarea surse

După un timp oarecare, nu prea lung, sosesc aici și „priboiul”, părinții miresei, cuscii cu rudele cele mai apropiate, rămase acasă după plecarea mirilor cu nunta și tineretul. Întâmpinați, la intrarea în casă, de socrii mari, cuscii se cinstesc, apoi intră în casa cea mare cu toată gloata și iau loc la masă. Socrii mari și socrii mici, cuscii [împreună] cu tote neamurile apropiate se înveselesc „ca la nuntă”, mâncările, băutura și muzica dau nota de sărbătoare și veselia este în plină desfășurare.

La un moment dat, vătăjeii anunță un moment deosebit: „făcutul cârpei la mireasă”, momentul în care mireasa devenea „femeie”, fiindcă aceasta era distincția oficială între o fată și o femeie măritată. Femeile, bine dispuse, fetele și toți nuntașii [de] la masă și din tindă, cu scripcarii, cântă „Ia-ți, mireasă, ziua bună, / De la tată, de la mumă, / De la frați de la surori, / De la grădina cu flori...”, iar nanașa, ajutată de druștele și sfaștele Ilenei, desface cununa și găta de pe capul miresei, piaptănă părul miresei și-l adună pe creștet, apoi, făcând părul codițe, leagă unul sau două noduri în vârf, ca un coc, în jurul căruia fixează cu agrafe restul părului, astfel ca să apară un coc, cu vârful în sus, de sine stătător, cu tot părul fixat împrejur. Cu un șal sau basma nouă, darul nașei, aceasta îmbrobodește mireasa, de unde și „îmbroboditul” și, cu mare veselie, de față cu toți mesenii, o declară femeie, intrată în rândul acestora.

Scripcarii mai cântă ceva „a jele”, mireasa se face că plânge, că de sâmbătă seară tot plânge, apoi veselia continuă, mai cu foc, cu „mireasa îmbrobodită”.

Este de mult trecut de miezul nopții, dar nu trag zorile încă și vatajeii anunță „pahar dulce”. Este darul în bani, pe care îl dau nuntașii pentru încurajarea tinerilor căsătoriți în formarea unei gospodării, pentru creșterea copiilor, pentru fericirea lor. Unul din rudele apropiate ale tinerilor așează în fața nașilor o tavă acoperită cu naframă și invită nașii la „pahar dulce”. Nașii depun o sumă de bani pe tavă, în văzul tuturor și care este comunicată tare de vatajei, așa ca să audă toți nuntașii darul nașilor. Nuntașul-colector pentru miri oferă nașilor un pahar de băutură, „pahar dulce”, pe care acesta îl servește în timp ce toată gloata strigă obișnuit[ul] „vivăăăt...!” Se trece apoi, cu o farfurie cu naframă, prin fața tuturor mesenilor, cap de familie, și, cu suma primită, se aduce la naș, care, anunțând mărimea, o depune pe tavă, în timp ce donatorul cinsteste „paharul dulce” în cântec și veselie, „ca la nuntă”.

Cu „pahar dulce”, depunerea darului în numerar pentru tână pereche și alte manifestări tradiționale, nunta se încheie cu conducerea cu lăutari, până la un anumit loc, a părinților Ilenei.

În prima săptămână, până duminică, cel mai obișnuit sâmbăta seară, tinerii făceau prima lor vizită la părinții Ilenei, cu un șip de holercă, un colac copt de Ileana, în noua ei casă, [cu] alte daruri mărunte pentru părinți, frați și surori. Această primă vizită, tradițională și obligatorie, a tinerilor la părinții fetei se numea „cale primară”, nrimii nasi ca noi gosnodari si în starea de sot si soție, ceea ce repeta, cu or[

timpului”, care se arătau pe cer, în soare, lună și stele, „stele căzătoare” și, odată cu natura, cu învierea naturii, începea pentru el și noul an.

Desmorțirea și „învierea naturii”, mâțișorii la salcie, colțul ierbii, abureala ce ieșea din pământul desvelit de omătul iernii, boarea³³ ce ieșea din holde, la sărutul soarelui, acestea toate erau semnele care vesteau un „nou an”, de belșug și îndestulare pentru toate viețuitoarele pământului.

„Buna Vestire”, sărbătoarea de la 25 martie, când dădeau „mâțișorii”³⁴ de salcie, care fapt erau „vestitorii primăverii”, odată cu sosirea berzelor la cuiburile lor, părăsite în toamnă, începutul umblatului desculț, numai cu cămașa și izmenele de cânepă, cingătoarea la mijloc și pălăria de paie în cap ori basma la femei, toate acestea aduceau cu sine „noul an”, mult așteptat și mult dorit de toată suflarea satului, de la copilul ce se pregătea să iasă cu bobociei la păscut, la bătrânul care dorea să se mai arate o dată soarelui!

De Buna Vestire, se duceau „mâțișori” la biserică, se sfințeau de către preot, ca prim semn de viață a[l] naturii, reînvierea naturii cu „semnele timpului”, ale anului care începea cu holdele de toamnă însămânțate și revenea³⁵ pământului pentru cele de însămânțat.

A doua „vestire” și sărbătoare de început de an nou, al învierii și fertilității pământului, de învingere a relelor, de înfrângere, sub copitele calului, a balaurilor firoși și a tot distrugători, era sărbătoarea Sf. Gheorghe, la 23 aprilie, ținută cu mare sfințenie. De Sf. Gheorghe, era tradiția ca la toate casele sătenilor, la porți, la fântână și pe prispa ori gangul casei, la intrare, să se pună „brăzdițe” de pământ cu iarbă înverzită, un pătrățel cam de două palme ca mărime și două-trei degete grosime, în care se înfigea o crenguță de salcie înverzită, înfrunzită de cele mai multe ori.

Aceste „brăzdițe” cu crenguța înverzită, înfrunzită nu trebuia să lipsească de la nicio casă, de aceea, copiii fiind, aduceam [brăzdițe] cu patașca³⁶ [ori cu] roaba plină la toate casele unde bătrânii nu puteau face acest lucru. Brăzdițele se desprindeau cu hârlețul³⁷ de pe toloacă, izlazul satului, care apoi se completau după ploaie și înverzeau la loc toate golurile [pe care] le făceam și erau destul de mari pentru atâtea case. De Sf. Gheorghe era cu adevărat declarat început de an al fertilității, an al roadelor, belșugului, verdele naturii vii, al frunzișului verde al pădurilor aducătoare de ploaie și hrană holdelor și tuturor vietăților pământului.

Aceste date, 25 martie și 23 aprilie, socotite ca An Nou de săteni, nu erau nici întâmplătoare și nici străine de naivele cunoștințe ale bătrânilor, de citirea pe

³³ Aburii.

³⁴ Mugurii, bobocii.

³⁵ Umezeala.

³⁶ Roaba. [Explicația lapidară a autorului este corectă. Iată din dicționar sensul de bază pentru acest lexem: *patășcă, patăște*, s.f. (reg.), numele mai multor mijloace de transport sau al unor părți componente ale acestora: targă, brancardă, năsălie, dric, roabă, fundul căruței, corlată la car, loitră, drug, șa, tașcă etc.’

³⁷ Lopată,

cer a locului, poziției stelelor, a mersului lunii, cu lună nouă, lună plină, precum și, mai ales, datele și semnele echinocțiilor de primăvară, la 21 martie, și de toamnă, la 23 septembrie.

Bătrânii mai știau, de la bătrânii lor, că-n vremuri de demult, pe vremea împăraților romani, la aceste popoare, Anul Nou era la 11 martie, iar și mai demult, pe vremea dacilor, Anul Nou era pe la 20 aprilie, deci foarte apropiat de data sărbătorii Sfântului Gheorghe, 23 aprilie.

Sărbătoarea de Sfântul Gheorghe, ziua în care se „descuia pământul”, cum spuneau bătrânii (iar, la Sf. Dumitru, se încuia), era prima mare sărbătoare de început de an, aproape asemenea cu Sărbătorile Paștilor și Iordanul, când multă lume și, mai ales tineret, mergea la biserică.

Era ziua de Sfântul Gheorghe, în care toată suflarea sătească, în frunte cu preotul satului, cu toată proesia, praporele, purtate de flăcăi și toate icoanele din biserică, purtate fiecare de câte două fete, îmbrăcați în cele mai frumoase straie, cojocel, pălării și basmale, noi ca de binecuvântare, tot norodul, bătrânii și femeile, ieșea la cunoscuta răscruce între drumuri, la Crucea „Sf. Gheorghe”, în câmpul înverzit și cireșii înfloriți, la sfeștania³⁸ de îmbelșugare a roadelor pământului, obicei devenit tradițional și păstrat cu mare sfințenie.

În mijlocul holdelor înverzite, pe ogoarele de un mozaic natural încântător, preotul și corul sătesc, format din flăcăi și fete cu tragere de inimă spre cântări, săvârșeau slujba de binecuvântare a pământului, pentru roade îmbelșugate, pentru a fi ferite roadele acestea de grindină, de foc, de secetă ori ploii prea multe, inundații ori pârjol. Și păsărelile, ce se învârteau în stoluri tot mai mari, participau cu voieșie la acest „mare hram” în natură, pentru natură și de la natură, pentru Noul An, care începea pentru toate viețuitoarele pământului. Un băiat isteț din sat, de câteva ori având chiar eu norocul, mergea în fruntea alaiului cu un clopoțel de mână, sunând întruna deasupra capului, [în semn de] sărbătoare [a] câmpului, naturii, verdeții și păsărilor care se alăturau alaiului, bucurându-se și ele de ceea ce se făcea! Cu astfel de „hram câmpenesc”, cu voieșie, cântec și binecuvântare, începea Anul [Nou al] sătenilor, din tradiție, bine credincioși, cuviincioși și primitori din toată inima și din tot sufletul lor!

Sărbătorile de la această dată, de la înfloritul florilor și până toamna, la căderea frunzelor îngălbenite, pe toată durata muncilor, la toate sărbătorile din acest răstimp, erau ca picăturile de rouă pe câmpul multicolor, ca mana cerească peste holde, ca apa de izvor pentru coșahul însetat.

Sărbătorile de pomenirea Tuturor Sfinților de peste an erau cu sfințenie sărbătorite, adică nu se lucra la câmp și nici pe lângă casă, mai mult de hrana vitelor și a păsărilor din gospodărie. Ba chiar se țineau și unele „sărbători” de misticism arhaic, ca de ex[emplu] Foca, Păliile și altele asemenea, dar acestea numai de frică să nu se întâmple cele auzite din gură-n gură, că aduc ghiață, secetă, inundații.

³⁸ Slujba d

Sfintele Sărbători ale Paștilor, prăznuirea Învierii Domnului, odată cu reînvierea naturii, totdeauna primăvara, cu pomii înfloriți, câmpiile verzi și ciripit de păsărele, această mare sărbătoare bisericească era bine stabilită, astfel și bătrânii țineau cu mare sfîntenie această tradiție, înțelegând această sărbătoare ca semn al trăinicieii vieții pe pământ.

Bobul de grâu [și bobul] de seară, grăuntele de porumb, însămanțat primăvara în pământul reavăn și mănos, la căldura primelor raze de soare, încolțind și pierzându-și existența, prin moartea lor dau naștere paiului de grâu, cu spicul însutit de boabe, grăuntele de porumb, dispărând, dă viață strujanului (coceanului), cu ci[u]călăul (știuletele) plin de grăunțe, însutit, tânăr și zdravăn.

„Veniți să luați lumină...”, chemarea preotului în ziua de Paști, „cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le” [vestirea Învierii Mântuitorului], vestirea-chemarea aceasta însemna pentru sătenii dreptcredincioși moartea bobului, a grăuntelui din care iau viață mulțimea, sutele, miile de boabe pentru hrana și viața tuturor viețuitoarelor pământului!

„De Paști, în satul vesel, căsuțele-nălbite...” În adevăr, toate casele și anexele gospodărești din ogradă, ba chiar și părți din garduri, erau la această mare sărbătoare vărute cu var alb și albăstreală, care, pe câmpul împrejmuit de verdeață, păreau cerul presărat cu stele și steluțe, care de care mai luminoase în noaptea întunecată.

Bătrânii spuneau că, așa precum pământul, ogorul trebuie dinainte pregătit, pentru ca să dea roadă bogată, [trebuie] gunoiat, arat și grăpat, ca să primească sămânța care să încolțească și să dea viață și rod, tot așa și omul trebuie să se pregătească sufletește pentru viața viitoare, pentru viața care-l așteaptă mai departe, viața de apoi!

Cu mare cucernicie era așteptat Paștile în [cele] șapte săptămâni de post, numai cu hrană conservată, din grădină, legume și verdețuri pregătite și păstrate pe iarnă, poame uscate și afumate, povidlă și mamaligă. Ultima săptămână din post, Săptămâna Mare, era cu post negru, mai ales miercuri și vineri. Bătrânii se pregăteau de spovedanie și împărtășanie, mergând la deniile de seară, după terminarea lucrului la câmp ori în grădină. Doar cei neputincioși așteptau acasă preotul pentru a primi împărtășania, așteptând astfel creștinește Paștile.

Semnul deosebit al Sărbătorilor Paștilor și simbolul tradițional distinct al acestor sărbători, cel mai atrăgător pentru săteni, dar, mai ales, pentru tineret și copii, erau „ouăle roșii de Paști”. La această sărbătoare, singura din an, toată casa creștină, toate gospodinele, chiar și cele mai sărace, vopseau ouă roșii, ouă de găină, fierte în vopsea de culoare roșie, întărită cu zeamă de coji de anumiți copaci sau coji de ceapă, pentru ca să se prindă mai bine vopseaua [de] coaja oului, să capete o culoare mai roșie, ca „sângele” și să prindă tărie [astfel] coaja oului.

Se spunea că vopseaua, astfel făcută, dădea și tărie, rezistență la spargerea oului astfel colorat, ceea ce era de cea mai mare importanță în aceste zile ale Paștilor, când se obișnuia ca familia, prietenii între ei să ciocnească ouă roșii, prima zi numai cu capul, vârful oului iar a doua zi și cu fundul oului și al cui era spart, preda oul câștigătorului,

ouă roșii din lemn bine lustruit și aparent exact ca un ou de găină, cu care să spargă și să câștige astfel cât mai multe ouă de la prietenii cu care se ciocnea.

Bătrânii noștri au preluat în tradiție obiceiul vopsitului ouălor roșii de Paști și legau această tradiție, acest obicei, de o întâmplare mai deosebită petrecută cu multe veacuri înainte. Ei țineau minte de la bătrânii lor și transmiteau mai departe cele știute și auzite despre judecata lui Pilat din Pont a unui om, galileian, care, nevinovat, a fost condamnat la moarte prin răstignirea pe Cruce, cea mai cruntă osândă cunoscută pe vremea aceea. Țineau minte bătrânii, din spusele înaintașilor lor, că acel om, galileianul I[i]sus, era cunoscut de toți ca un om pașnic, învățător, el însuși propovăduind pacea, dragostea și buna înțelegere între oameni, fiind iubit, urmat și ascultat de popor. Dar capii ovreilor din acele ținuturi, temându-se ca nu cumva acesta să ajungă să le ia locul, l-au învinuit pe I[i]sus, la Pilat, că ar fi un „răzvârit” și ar răscula poporul împotriva stăpânirii romane, învinuire pe care n-a crezut-o nici Pilat, dar, nemaiaivând ce face în fața unor fanatici evrei înrâiți, împotriva voinței sale, Pilat l-a condamnat.

Nevinovatul, n-a opus nicio rezistență și, în bătaie și sudalme, batjocorit și scuipat, cu coroană batjocoritoare de spini pe cap, a fost dus pe Muntele Golgota și răstignit între doi tâlhari. Desbrăcat, apoape gol și desculț, cu coroană de spini pe cap, galileianul răstignit cerea de pe Cruce Tatălui său ceresc să-i ierte „că nu știu ce fac”!

La răstignirea galileianul I[i]sus pe Golgota, între cei doi tâlhari, știa bătrânii de la bătrânii lor că n-a avut voie să participe altă lume decât armata care executa răstignirea celor trei osândiți și unii dintre mai marii ovreilor setoși de sânge, care să se convingă de îndeplinirea poftei lor. Se spune din bătrâni că la această răstignire a participat numai Maria, mama galileianului I[i]sus, însoțită de o prietenă a ei, Maria Magdalena, care, având cu dânsa un coșuleț cu ouă, l-ar fi rezemat de crucea pe care a fost răstignit I[i]sus. Când un ostaș roman a înfipt sulita în coastele răstignitului I[i]sus, pentru a se convinge dacă a murit, din trupul muribundului a țâșnit sânge, care a curs pe coșulețul cu ouă al femeii, înroșindu-le. Așa a plecat acasă femeia cu coșul cu ouăle înroșite de sângele lui I[i]sus și de atunci, întru pomenirea acestei întâmplări deosebite, de atunci și până la sfârșitul veacului, adică sfârșitul pământului, spun bătrânii, se înroșesc ouă, se fac ouă roșii cu sângele lui I[i]sus, nevinovatul răstignit din ura oamenilor.

Femeile, dar mai ales bătrânele, s-au perfecționat în vopsitul ouălelor roșii de Paști, dar și la „închistritul”³⁹, ornatul oului fiert, cu diferite forme și figuri geometrice, semne și desene. Această orname, închistritul cu ceapă fierbinte pe oul roșu cald, scos de la fiert, în vopsea, se făcea de către gospodine, care le învățau la rândul lor și pe fete, cu „chișița”⁴⁰, un mic instrument rudimentar, improvizat dintr-un bețișor de grosimea unui chibrit, dar dublu de lung, având la un capăt o minusculă țevă din metal, nu mai groasă ca o siringă, chișița propriu-zisă, scurtă de câțiva

³⁹ Ornatul cu ceară.

⁴⁰ Țevă nr
bățului și prin care

centimetri. Cu aceasta se întingea în micul vas cu ceară topită, caldă încă și cu ceea ce se lua pe capul acestei mici țevișoare metalice, bătrânele, care, deși aveau vederea mai slăbită, desenau pe oul roșu, cald, minunate forme în linii și cerculețe, care apăreau ca adevărate obiecte de artă populară naivă. [Aceasta] era o treabă foarte migăloasă, cerea foarte multă răbdare, atenție și chibzuință, dar ne minunam de imaginația creatoare a femeilor, mai ales a bătrânelor, pe care cu greu le puteau urma fetele domnice să învețe acest meșteșug. Ouăle roșii de Paști închistrite, se păstrau cu mare atenție mulți ani și erau mândria casei, [a] gospodinilor și a fetelor care se laudau ca de o treabă a lor⁴¹.

Vara era timpul de lucru în grădină și la câmp. Țarna⁴² era pestriță de copii, tineri și mai vârstnici, fete și flăcăi, [ieșiți] la prășit, la seceră și la coasă, cu vitele de muncă ori la păscut, toată suflarea era într-un șuvoi de muncă și [de] voie bună! Fetele nu se lăsau văzute de flăcăi rezemându-se în coada sapei, nici flăcăii nu se lăsau văzuți stând mult pe jos, la bătutul coasei ori la mâncare, că-și auzeau apoi vorbe nu prea plăcute la joc, la hora de duminică pe toloacă. Munceau din greu toată ziua, ba de cele mai multe ori ziua se prelungea și noaptea, la strânsul pologului⁴³, la legat și făcut clăile de seceră ori de grâu, dar, tot timpul, fetele și flăcăii aveau în minte hramul care se apropia.

Vara erau toate hramurile, la noi și în satele vecine unde mergeau flăcăii și fetele în cele mai frumoase costume de vară. Hramul era sărbătoarea sfântului, patron al bisericii satului, sau altă sărbătoare bisericească, în care s-a sfințit biserica; așa era hramul de la Horecea, la Înălțarea Domnului, la 40 de zile după Paști, hramul de la Mahala, de Duminica Mare, la 50 de zile după Paști, hramul la Cozmin, de Ziua Crucii, 14 septembrie, hramul de la Boian, la 8 septembrie, Sf. Marie [Mică] și [de] la Țurenii, [de] Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil.

La Ostrița, hramul era la Sf. Maria Mare, [de] 15 august, Adormirea Maicii Domnului și pentru ostricieni [aceasta] era cea mai mare sărbătoare a anului.

La hramurile din satele învecinate, gospodarii mergeau pe jos sau cu căruțele cu cai, de regulă doi cai, frumos împodobite, la cai, cu canăfuri, pompoane de lână colorată la capițele⁴⁴, sus, deasupra urechilor; gospodarii cu chingă sau chimir, cojocel cu flori și pălărie, de regulă nouă la asemenea ocazie, iar femeile cu cămașe cu flori, cu altițe, catrință și ștergare pe cap, maramă cusute cu figuri geometrice din mărgele colorate, care atârnavă mult peste cap, în spate și pe părți.

⁴¹ [Vezi, între altele: Leonidas Bodnărescu, *Câteva datini de Paști la români*, Cernăuți, Editura autorului, 1908; Arthur Gorovei, *Ouăle de Paști. Studiu de folclor*, București, Editura Monitorul Oficial și Imprimeriile Satului, Imprimeria Națională, 1937; Maria Zahacinschi, Nicolae Zahacinschi, *Ouăle de Paști la români*, București, Editura Sport-Turism, Colecția „Spațiu spiritual”, 1992. Bogate informații și în capitolul *Poezia obiceiurilor calendaristice și a muncii*, din volumul Sergiu Moraru (coordonator), *Folclor din Țara Fagilor*, 1993, p. 51–111, reunind materiale provenind din actuala regiune Cernăuți, culese în perioada 1958–1990.]

⁴² Țarina, câmpul.

⁴³ Recolta.

⁴⁴ Căpăstr

Flăcăii se înțelegeau din timp cine merge la hramul respectiv și se adunau la un loc anumit, plecând numai în grup compact, sub oblăduirea unui flăcău mai în vârstă, care obliga pe toți odată să meargă și, de asemenea, tot toți deodată, în grup compact, să se întoarcă de la hram, până la locul de unde au plecat. Era supravegheată lipsa, îmbătarea sau comportarea nedemnă a flăcăilor, mai ales a acelor mai tineri de care răspundea „șeful” (casiriul). Fetele nu mergeau la hramurile din satele vecine decât numai cu părinții sau [cu] cele mai apropiate neamuri, mai în vârstă și numai cu căruța, de regulă în a doua zi, mai timpuriu, pe la amiază, urmând a se întoarce acasă, în aceeași zi.

Hramul la Ostrița, de Sf. Maria Mare, era cea mai mare sărbătoare sătească și când ostricienii, ca gazde recunoscute [ca fiind] foarte bine primitoare, se pregăteau intens pentru a depăși ospitalitatea hramurilor la care au fost. Toate casele erau nou-văruite, la fel și toate acareturile din ogradă, ba se făceau și multe înnoiri în gospodărie, garduri, brame⁴⁵ și chiar acoperișuri la case și grajduri. O curățenie generală și în curți, ba chiar și drumul era măturat de copiii care așteptau cu cea mai mare nerăbdare venirea muzicii, adusă de flăcăi de departe, din Bachitna, sat de muzicanți la instrumente de suflat.

Gospodarii pregăteau cele necesare pentru buna primire a hramenilor, mai ales dacă era vorba de nanași, frați, cumnați și se tăiau porci și păsări, se făceau sarmale și plăcinte și se cumpăra mai multă băutură ca în or[i]care altă zi a anului.

Serbarea dura cam trei zile, începând cu prima zi, după-amiază, până după plecarea hramenilor, adică din ziua în care cădea această sărbătoare și până a treia zi de dimineață, până la prânz. Pentru tineret, era hora de pe toloacă (deseori prelungită și seara, mai târziu, la câte o casă), la care se primeau flăcăii veniți din alte sate, în grup și cântând, cuprinși de după cap, în mai multe șiruri, așteptați de flăcăii satului cu muzica cântând, cu toată vloga, marșul de primirea hramenilor, apropiindu-se de locul horei⁴⁶.

⁴⁵ Porți de scândură (duble).

⁴⁶ [Pentru o evocare a obiceiurilor de sărbători din satul tradițional din Bucovina, vezi Ilie Dugan-Opaiț, *Date pentru monografia comunei Cireș-Opaițeni*, Ediție îngrijită. Studiu introductiv, notă asupra ediției, comentarii și glosar: Vasile I. Schipor, Indice de nume: Rodica Iațencu, Rădăuți, Editura Septentrion, 2008, p. 64–67. Tot aici și o descriere a hramului de la Ciudei, vestit odinioară pe Valea Siretului Mic, p. 67–69. Antologică este însă descrierea altui hram din Bucovina: *Hram la Stănești*, un întreg capitol din romanul lui Vasile Posteuca *Băiatul drumului*, Ediție îngrijită și prefațată de Ion Crețu, întregită cu un glosar de Vianor Bendescu, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală Biblioteca „Miorița”, 2000, p. 442–470. Iată câteva excerpte de aici: „E ziua Sfintei Paraschiva. Hram la Stănești. După atâția ani de chinuri și sărăcie, în care trebuia să venim pe jos acasă sau, mai rău, să rămănem în târg și să mâncăm plăcintele și răciturile mamei numai cu gândul, iată-ne acuma adunați la masa hramului toți. O nunță întreagă în jurul mamei, noi, nevestele noastre, oaspeții de la Cernăuți, cumetrii mamei din satele vecine, surorile din sat cu copiii și hrămenii lor. O hărmălaie de toate vârstele și formele. O veselie și un chef ce nu s-a mai pomenit de mult în casele de pe Dealul lui Cotan. [...] Ne așezăm la masă în amândouă casele, pentru că suntem popor mult. Mama și noi trecem dintr-o gospodărie într-alta ca să îmbiem lumea cu de toate, s-o omenim. Aci nu mai există târg și sat. Există numai veselia hramului. Paharele trec din mână-n mână și voia bună și glumele se înmulțesc. Ne înfrățim. Fiecare are de spus ceva din prea plinul inimii care stă să se reverse. C
Acum, binevoști a

După câteva jocuri, ostricienii invitau flăcăii [pe] flăcăi[i], iar fetele cunoștințele lor, acasă, la casa părintească, unde erau ospătați și tratați cu cea mai mare atenție și sinceră prietenie.

Tineretul era în cele mai frumoase straie de sărbătoare, în cea mai mare parte noi și de multe ori la asemenea sărbători se făceau cunoștințe și se legau prietenii

vedem și un pic de strânsură. Eu am poftă la inimă să ies cu domniile voastre, ciurdă, la horă și la strânsură. Să mai văd și eu fața celei lumi, că multă vreme am lăcrimat și oftat, și-am mers cu ochii-n pământ. Diseară ne-om așeza iar pe tihnite la masă și-om duce-o cu gustările și cinstirea cât ne-o ține baierale... [...] Seara, după ce se culcă copiii iar tineretul pleacă la joc, mama pregătește masa în casa cea mare din gospodăria veche. În casa noastră de demult. Totul e în ea ca altădată: aceleași icoane vechi cu lumina lor duioasă și tainică, înconjurate de minișterguri alese în ozoare și de busuioc și ochiul bouliu. Pe pereți, lăicere noi, aduse zestre de Ileana, nevasta lui Visarion. Sub grindare, valuri de pânză și chite de fuioare, pieptănate frumos, de culoarea grăului copt. Pe grinzii, sumanele și cojoacele noi, iar pe poliță, grămezi de ștergere și păretare. În colț, lângă cuptor, lada de zestre a mamei, cu florile de pe ea aproape șterse, și alătura cea a llinei, ferecată-n brăie și încuietori de aramă. Și în stânga ușei, blidarul vechi, lucrat de mână de tata când era fecior, încrestat în lemn de stejar cu cuțitașul și rezușul. Blidarul, de care mama nu mai conținește să vorbească, de parcă ar arăta o comoară, și în care ține blidele vechi: ulcioare colorate, cristelute de adus agheasmă la Iordan, câteva ploști de ale moșului și ale tatei, legate în piele, cu baierale bătute-n bumbi de alamă. Masa, cât țin laitele în jurul pereților, e încărcată cu de toate: plăcinte cu mac și brânză de oi, găluște, fripturi, zeamă cu tăiței, orez cu lapte, prăjituri și copturi, murături, salate. Toate îngrămădite una lângă alta de-ți vine să te întrebi cine o să mănânce atâta. Dar mama lămurește numaidecât: – Nu vă speriați de muntele acesta de mâncări și copturi. Înainte de-a fi pentru noi, el e pentru Dumnezeu drept mulțumită că ne-o dat de-ajuns. Așa am prins din strămoși, să arătăm că o dat Dumnezeu rod ca să fie și să-ntreacă. Eu știu că s-ar fi căzut poate să vi le așez domnește, pe rând, câte una, dară noi am prins din neam în neam și parcă mi-ar strica mie cheful și fața hramului dacă ar fi altfel. Când mă duc eu la târg, la băieții mei și la nurori, primesc cum îmi dau ei. Pe domnie, cum se zice. Dară aicea să rămâie așa cum am apucat din bătrâni. Că-i bine să ținem obiceiul și legea așa cum o fost ele rânduite din vechi... [...] Cuvintele lui Pavel au amuțit de mult. Numai lumina și melodia doinei lui stăruie-n suflete. Dar nu mai poate nimeni vorbi. Din poienile acestea ale tăcerii și fericirii, drumul spre marginea gândului e greu. Din hramul nostru pământesc, iată că ne-am mutat la masa altui hram, din care n-am mai vrea să ne întoarcem. [...] Pavel cântă iar. Cum se merge și se vine de la fete. Cum se bocește la priveghi... *Corbușorul, Batistuța, Arcanul, Rața*... Nici nu ne dăm seama când a trecut timpul. Ne trezim cu ștergarele albe ale dimineții la ferestre. Ca la o chemare de dincolo de noi, ieșim cu toții în ogradă. Pe după Dealul Poienilor apar primele raze de soare, ca niște trâmbițe de lumină. Sufletele noastre cântă și ele *Răsărita Soarelui*. Suntem parcă în ceasurile acelea dintâi ale lumii, când Dumnezeu a stat mirat și ciobanul își încerca fluierul neprefăcutei lui păci interioare, cântând bucuria și frumusețea firii, minunea lumii și împlinind voia dumnezeiască. Stăm risipiți prin ogradă și încercăm să răzvedim pe dealurile din jurul satului urma pașilor lui Dumnezeu care a fost și s-a dus mai departe... Căutam urma lui proaspătă, vie, de acum o clipă, umblând cu darurile pe pământ” (p. 442, 445–446, 446–447, 469–470). *Vezi și Mihai Camilar, Hramul satului*, în volumul citat de noi la nota 33, p. 207–208: „Tradițional, hramul se desfășura numai la biserică, pe parcursul a trei zile, având ca principale momente slujba religioasă, pomenirea morților și, mai ales, a celor vii, care au contribuit la înzestrarea bisericii, ospățul din preajma edificiului bisericesc și hora satului. Treptat, desfășurarea hramului îmbracă aspecte noi: ospățul se transferă în casele gospodarilor, iar hora (jocul, strânsura) capătă un rol mai important, întreaga manifestare căpătând un caracter din ce în ce mai popular, cum o întâlnim consemnată în secolul al XIX-lea. Așteptarea febrilă a hramului, dublată de minuțiozitatea pregătirilor și urmată de explozia bucuriei, de sentimentul plinătății existențiale, reprezintă și acum ceva unic în spiritualitatea locală, o adevărată oglindă a etnicului. [...] Se pare că nicăieri în țară, cu ocazia hramului, nu se manifestă mai fidel ca la noi, în Bucovina, caracterul și specificul etnic al comunității rurale, care se individualizează și areal românesc” (1

care se terminau chiar cu căsătoria fetelor în satele hramenilor⁴⁷ cunoscuți la această petrecere.

Bătrânii și gospodarii se țineau mai mult în casele și gospodăriile lor cu nuntașii neamuri din alte sate, se cinsteau și [iși] povesteau amintirile, mulți din armată și război, despre recolte și vite și astfel stăteau mai tot timpul în casă, la masă, rareori mergând și la horă, pe toloaca din vale; aceasta numai dacă aveau și flăcăi ori fete, pe care să le vadă jucând, cât este de „strigată”⁴⁸ și, mai ales, cu cine, ce flăcăi o joacă.

Sărbătorile la Ostrița se încheiau cu sărbătorile de iarnă, când tot gospodarul, cu întreaga lui familie, se găsea acasă, în ograda și gospodăria lui, în grajdul de vite, în studoală ori în casă, după ce, ca o furnică, a adunat și strâns de pe câmp fiecare bob, pai ori strujan⁴⁹ pentru sine și viețuitoarele din gospodărie.

Crăciunul, sărbătoarea Nașterii Domnului, era mult așteptat de copii, dar și de cei mai vârstnici, pentru datinile și obiceiurile deosebite care se desfășurau în aceste zile⁵⁰.

Steaua, semnul și simbolul distinctiv al acestor sărbători, steaua care a condus magii la ieslea lui I[i]sus, în Vicleim ori Viflaim, cum știau sătenii, să se închine noului născut din Fecioara Maria, steaua aceasta era însăși marea sărbătoare așteptată.

Cu mult timp înainte, tinerii meștereau steaua din rame de sită sau ciur, cu bețe cioplite, înfipite bine în ramă și legate la vârf, apoi totul învelit în hârtie colorată.

Cu un ax de lemn la mijlocul stelei, pe care se fixa o lumânare și se aprindea când pornea colindul, Steaua era tot Crăciunul pentru noi, cu toate că de multe ori lua foc și ardea degrabă.

Steaua cu care umblau flăcăii, deși era mai mare și mai arătoasă, era tot ca a noastră, dar mai bine meșterită și nu se stingea așa des. Flăcăii umblau cu „Steaua sus răsare, ca o taină mare...” la fiecare casă, nu se lăsa nicio casă necolindată, dar mai bine, mai mult și mai frumos cântau flăcăii la casele unde erau fete de sama lor, de la care primeau colacul și banii și care nu scăpau nestrânse puțin, chiar dacă în tindă, aproape de tata și mama.

⁴⁷ Oaspeților.

⁴⁸ Chemată la joc.

⁴⁹ Cocean, lujer de porumb.

⁵⁰ [Vezi I. G. Sbiera, *Colinde, cântece de stea și urări la nunți*, Cernăuți, Tip[ografia] Arhiepiscopală, 1888. Aici, o descriere amănunțită a obiceiurilor Malanca și Irozi, precum și o culegere de mai multe variante de colindă și plugușor. Vezi și Leonidas Bodnărescu, *Câteva datini de Crăciun și Anul Nou la români*, Cernăuți, 1943; Sergiu Moraru (coordonator), *Folclor din Țara Fagilor*, 1993, p. 51–90, 112–147 (Capra, Căluții, Ursul. Cerbul, Malanca, Irozi, Gruia și Novac, Brâncovenii, Banda lui Jianu); Laurențiu Dragomir, *Crasna, un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică*, București, Editura Coralia, Colecția „Bucovina”, 2004, p. 148–154 (Capitolul 12, *Obiceiuri tradiționale*); Ion Nandriș, *op. cit.*, p. 148–154. De interes, și lucrările: Aurelian Ciomei, Ion Drăgușanul, *Veniți de vă veselii!*, Suceava, Grupul Editorial Mușatinii – Bucovina viitoare, 2001, p. 31–87 (colinde), 89–125 (plugușoare), 127–143 (strigături la jocurile în travesti legate de sărbătorile de Anul Nou), 145–175 (teatru folcloric: Vicleimul/Irozi, text din 1885; Irozi, text din 1903; Banda lui Bujor, Ceata lui Darie), 177–180 (sorcove); Ion Drăgușanul, *Vechi colinde bucovinene*, Suceava, Editura Mușatinii, 2007, 217 p. Lucrarea reunește texte diverse, colinde, cântece de stea, plugușoare, Irozi, pe care autorul le re-

Irozii, piesa de teatru popular înfățișând magii de la Răsărit căutând Viclaemul, să se închine Nașterii Pruncului I[i]sus, era prima, pentru cei mai mulți, dacă nu chiar pentru toți, singura formă teatrală ce o puteau vedea sătenii în viața lor și chiar la ei în casă. Dar nu toate casele primeau Irozii, atât pentru spațiul deosebit de redus în care trăiau sătenii iarna, cât și pentru plata convenită, de un colac și câțiva bănuți.

La Anul Nou, sătenii așteptau urătorii cu buhaiu[1], o putinică de lemn, goală și închisă la [unul din funduri] cu un capac de piele, prin care ieșea un mănunchi de fire de păr de cal, din coadă, care, uns cu ceva unsur[i]că⁵¹, se trăgea de un flăcău cu amândouă palmele strânse în jurul acestui mănunchi de păr, scoțând niște s[unet]e imitând mugetul buhaiului⁵².

Malanca, o altă prezentare sub formă teatrală, ceva mai complicată decât Irozii de Crăciun, era mult așteptată de săteni, dar mai ales [de] aceia cu casa mai mare, cu fete și flăcăi la horă, fiindcă și această piesă era jucată numai de flăcăi, bine legați și vorbitori⁵³.

⁵¹ Grăsimе, untură. [Greșit, corect: cu borș de puțină!]

⁵² [Informații și date bogate la Vasile Bizovi, într-un capitol masiv din lucrarea citată la nota 19: X. *Tradiții și obiceiuri de iarnă*, p. 251–293; Valeriu Zmoșu, *Obiceiuri calendaristice, Obiceiurile de Anul Nou, Drame populare*, în lucrarea citată, p. 117–136, 137–141 și 143–188. În rândul dramelor populare sunt prezentate aici, numai în text, următoarele piese: *Capra*, p. 143–144; *Călușul*, p. 144–145; *Ursul*, p. 145–146; *Brâncovenii*, p. 147–152; *Irozii*, p. 153–160; *Bujorul*, p. 172–179; *Jienii*, p. 181–186; *Păunii*, p. 187–188.]

⁵³ [*Malancă, malânci*, s. f., joc popular românesc, care face parte din obiceiurile practicate de Anul Nou, cu o „distribuție” plină de pitoresc: urătorii, ursul, capra, căiuții, regele Mihai, politicieni, baba și moșneagul, mirele și mireasa, ovreii și țiganul, turci, vraci, doctori, popi, negustori, soldați, jandarmi, căpitani, haiduci, vânători, feșteri, țărani/gospodari, draci, muzicanți, uneori în „cupluri precis constituite”, fiind considerată de specialiști colindă propriu-zisă, joc dramatic cu măști, teatru popular propriu-zis, formă particulară de ceată de colindători. Obiceiul se practică și astăzi în Bucovina, Malanca de la Crasna fiind renumită și dincolo de hotarele provinciei. Multă vreme, autorii principalelor noastre dicționare nu menționează termenul, a cărui origine este, în mod cert, slavă. Îl menționează doar Gh. Bulgăr și Gh. Constantinescu-Dobridor în *Dicționar de arhaisme și regionalisme* (DAR), București, Editura Saeculum Vizual, 2002, și, ulterior, DEX online, precizându-i sensurile următoare, preluate din DAR: 1) „pereche de tineri deghizați în ceata de urători din seara Anului Nou”; 2) „femeie urâtă”; 3) „oale molatică”. În Bucovina, etnograful Mihai Camilar este printre pușinii specialiști contemporani care prezintă acest obicei: „Malanca nu este altceva decât denumirea slavă a cetelor organizate de mascați la Anul Nou, denumire întâlnită nu numai în satele ce țin sărbătorile pe stil vechi (în special în cele huțânești sau cu populație ucraineană), ci și în multe sate care au trecut la noul stil. În spațiul bucovinean, dar și în cel moldovenesc, Malanca este adesea, în același timp, diferită de la un loc la altul: colindă propriu-zisă, joc dramatic cu măști, teatru popular, formă particulară de ceată de colindători-urători, având un repertoriu bine definit. Ipostaza de colindă la Anul Nou în satele pe stil vechi este ușor perceptibilă dacă analizăm textele. Ipostaza de joc dramatic este o apariție ceva mai târzie (secolul al XIX-lea), aici Malanca identificându-se cu alaiul Caprei, al Ursului, al jocului personajelor antropomorfe sau chiar al Plugului mare. Amintim că, de multe ori, în cadrul Malâncii, pe lângă personajele bine definite: ursul, capra, țiganii, dracii, ofițerii, mirele-mireasa, moșul baba etc., mai figurează și un personaj feminin numit Mălâncuța, interpretat în travesti de un băiat, personaj destinat să verifice curățenia și ordinea din casele cu fete de măritat; prin gesturi și vorbe, acest personaj produce mare haz, înveselind pe cei din casă. Malanca are același înțeles cu termenii

Acțiunea era tot curajul și perseverența magilor de-a căuta Pruncul I[i]sus, să i se închine, dar în piesă misiunea lor era confundată cu vrednicia și puterea Domnului Moldovei, în speță Ștefan cel Mare, de a-și apăra Moldova în hotarele ei firești.

Ceata de „artiști” era acum mai numeroasă, tinuta lor era mai mult o combinație militară cu însemne bo[i]jerești, căpitani înzorzonați și înarmați cu săbii și iatagane, vo[i]jevodul reprezentând pe Domnul Moldovei, purtând hlamidă albă și coroană pe cap.

Anul Nou – Ștefan-Vodă, Anul Vechi – turcii, care-i cer mărirea tributului către Poartă, încheie lupta prin alungarea vechiului și întărirea noului, a puterii Domnului și oștirii sale, pavăza de nezdruncinat pentru fericirea Țării Moldovei și moldovenilor ei!

Iordanul, ultima sărbătoare din rândul sărbătorilor de iarnă, Boboteaza și sfințirea apelor, era o sărbătoare, mai deosebită la ostriceni și în Ținutul de Sus. La 6 ianuarie, de regulă, era gerul cel mai mare, se ajungea foarte deseori pe la minus 30 de grade, de aceea se și spunea în popor „gerul Bobotezei, crapă lemnele de ger”. Sărbătoarea începea cu Ajunul Bobotezei, la noi se spunea al Iordanului, când se făcea o slujbă la biserică, cu sfințirea, apoi pentru Ajun, care, de regulă, se aducea acasă de către copiii mai răsațiți, fete și băieți de școală, aflați la această zi încă în vacanța de iarnă.

Cât am fost acasă, eu aduceam aghiazmă⁵⁴ de Ajun, dar, până să ajung acasă, nu mai era nici strop din apa de la biserică, toată o stropeam pe drum cu fetele și băieții cu care veneam, ne udam unii pe alții cu pământul de busuioc, ne hărjoneam, cântam ca popa „în Iordan botezându-te tu, Doamne...” Norocul nostru cel mai mare era că treceam prin bahna cu un izvor curat și limpede, ne umpleam cânila, puneam mai mult busuioc înăuntru și, mirosind a busuioc, era „aghiazma”

Vasluiului sau de *Crilă* din ținutul montan al Vrancei. Prin tot ceea ce cuprinde (scenariu, recuzită, personaje, joc dramatic), Malanca păstrată în satele pe stil vechi este total asimilată formațiilor (grupurilor) de colindători-urători de pe întreg spațiul etnocultural bucovinean, confirmând totodată, în plus, integrarea deplină a populației de etnie slavă în zonele de adopție etnică. Vezi www.monitorulsv.ro/Religie/2009-01-10/Anul-Nou-pe-Vechi. Pentru o problematică speciei, vezi, printre altele, și: Laurențiu Dragomir, *op. cit.*, p. 149–150; Vasile Adăscăliței, *Malanca – o formă de colindă ruteană întâlnită în Moldova și Bucovina*, în volumul *Româniitatea de Sus. Repere etnologice*, Prefață: Vasile I. Schipor, Postfață: Victor Iosif, Rădăuți, Editura Septentrion, 2004, p. 68–71. Pentru câteva texte de Malancă, vezi Sergiu Moraru (coordonator), *op. cit.*, p. 61–62 (*Mălăncuța*, o colindă din Dinăuți-Sulița Nouă; *Malanca*, text cules din Stăneștii de Jos-Hliboca), p. 76–77 (*Malanca*, urătură culeasă din Cupca-Hliboca); p. 120–122 (două texte de *Malancă*, unul provenind din satul Cireș, celălalt din Crasna-Storoiineț, amândouă cu distribuție și indicații regizorale); Dragoș Tochită, *Folclor bucovinean de pe Valea Siretului Mic*, Suceava, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2006, p. 49–52; Ion Posteuca, *Stăneștii pe Siret*, Cernăuți, Editura Zelena Bucovina, 2006, p. 236–237; Dumitru Covalciuc, *Oprșieni, un sat la răspântiile istoriei*, Cernăuți, Editura Zelena Bucovina, 2008, p. 95. Un text frumos de Malancă, postat pe Internet, la 19 decembrie 2011, de către Ludmila Bals, profesoară la Liceul Teoretic „C. Stere” din Soroca, ilustrează unitatea în diversitate a obiceiului, precum și răspândirea sa și în partea de nord a Republicii Moldova. Vezi: www.biblionline.md/cgblog/41/87/Reprezentatia-populara-Malanca/. Din Republica Moldova să mai reținem și filmul documentar *Malanca, carnavalul de iarnă*, realizat, în 1968, de către Vlad Ioviță (1935–1983), prozator, scenarist și regizor

⁵⁴ Apă sfin

din care gustau părinții, apoi surorile și frații, se închinau cu mare smerenie, apoi se servea mâncarea și aceea de post și numai o singură dată pe zi, până-n seară. Cu greu mă abțineam să nu izbunesc în răs, văzând cu ce mare smerenie se spropiau de cana mea cu aghiazmă și gustau părinții, apoi surorile și frații mai mari!

Iordanul era sărbătoare mare, bisericească, se sfințea apa devenind „aghiazma”, cu care se sfințeau casele și, în general, tot ce era nou, îmbrăcămintea și încălțăminte, era socotită de mare ajutor la casa gospodarului. Tot cu această aghiazmă se stingeau deocherile, se întorceau farmecele, se aducea laptele la vaca ajunsă stearpă din deochi sau vrăji.

Dar Iordanul avea pentru satul nostru, după câte știu și pentru satele învecinate, o semnificație deosebită, păstrată și transmisă din generație în generație. Poate am putea spune „Ziua tineretului”, ziua în care tinerele vlăstare, fete și băieți, trăiau „ieșirea, scoaterea la lume”, cum spunea poporul.

Prin faptul că în această zi, chiar cât de goasă, se scotea din biserică toată proesia, praporele, de către băieți, flăcăi, iar icoanele de către fete, acelea care se socoteau de acum fete sau „doreau să fie cunoscute și considerate drept fete”; la această sărbătoare părinții îmbrăcau fetele și băieții ca pe cei ajunși la „maturitate”, care pot de acum să intre în rândul baitanilor, [al] flăcăilor și al fetelor „care de acum se pot mărita”.

Era, dacă am putea spune cu cuvintele de azi, o prezentare a modei fetei „gata de măritat”, care, de azi înainte, poate fi „strigată” la joc, intrând pe deplin în rândul fetelor.

Băieții care intrau în rândul baitanilor, al flăcăilor, cât și fetele care „ieșeau la lume”, erau știute și erau înțeleși cu alesul flăcăilor încă de la Crăciun, așa-numitul lor „casări”, adică acela care aduna banii de la colind și uratul de Anul Nou și acesta, recunoscut ca șef pe un an, aduna și de la „candidații” de-a intra în horă o sumă oarecare de bani, cu care se cinsteau între dânșii și plăteau scripcarii.

Sărbătoarea de Sf. Ioan Botezătorul, de 7 ianuarie, încheia șirul sărbătorilor de iarnă, iar la noi, acasă, tata era Ion și mama Ioana, având și doi gineri Ion, care se înfățișau după masă la patron, dar și să încheie șiragul sărbătorilor.

Tata mergea la biserică cu un colac, un pahar și un șip de holercă, rachiul făcut de mama, cu secărică și zahăr ars, cu care cinstea oamenii la ieșirea din biserică.

Abia îl mai vedeam pe bunul și blândul nostru tată venind de la biserică în ziua aceasta, că sania era pregătită, caili înhămați să ne ducă la internat, fratele nostru Iluță fiind foarte grăbit să se întoarcă cât mai repede de la Cernăuți, spre a fi cât mai mult la hora din sat, să se distreze cu flăcăii și fetele, în timp ce eu și fratele Costică rămâneam, plângând, la internat.

ANEXĂ

[Sărbătorirea Sfântului Nicolae la Internatul Societății pentru Cultură din Cernăuți]

Ziua de 6 decembrie e o zi importantă pentru elevii care locuiesc în internat.
Este ziua Sfân

eu în internat, n-am fost prezent la acest eveniment deosebit, pentru că eram în spital, suspectat de scarlatină, dar anul acesta voi vedea și eu cum e sărbătorit Sfântul Nicolae.

În sala de mese, în partea din dreapta a intrării, s-a înjghebat o scenă. Cortina și pereții scenei erau făcuți din cearșafuri curate, suspendate pe niște șipci de lemn. Pentru iluminat, lucra cu sânguință pedagogul nostru Ștefănescu, electricianul autorizat al internatului. Artiștii își repetau în secret rolurile. Din cauza restrângerii spațiului, am stat la mese mai înghesuți în ziua aceea, dar mâncarea a fost mai bună, iar seara s-au servit sarmale de post și, imediat după cină, a început programul artistic.

Un cor improvizat, sub conducerea unui elev din ultimul an, a cântat *Imnul regal*, *Hora Unirii* și apoi câteva cântece populare bine cunoscute, *Pe cărare sub un brad*, *Ce vii, bade, târzior*, *Cucule, pasăre sură* și altele. Au urmat colindătorii, câte doi sau trei, unii dintre ei cu stele, alții fără stea, apoi o echipă cu plugușorul, una cu capra și un grup de irozi, toți interpreții străduindu-se să fie la mare înălțime. La sfârșit trebuia să apară și Sfântul Nicolae cu darurile lui. Ca să-l întâmpine cum se cuvine, a reapărut pe scenă corul și i-a cântat: „Bucură-te, Sfinte Nicolae, / Celor lipsiți îndurat părinte, / Îndreptător de credință, / Ajutor la neputință, / Sfinte Nicolae, Sfinte Nicolae!”

Și Sfântul Nicolae apărea, din fundul scenei, cu plete albe și barba colilie, îmbrăcat în haina lui roșie, tradițională, târând după el un coș mare, plin cu pachete învelite în staniol: roșii, verzi și aurii, care mai de care mai frumoase. Erau pachetele trimise de părinții mai cu dare de mână a[i] unora dintre elevi.

Interpretul Moșului era pedagogul Nicolae Baranceanu, un om de spirit, sugubăț fără pereche. Și Moșul dădu în mod cuviincios „bună seara” la toată lumea și începu să facă o prezentare a situației generale a elevilor: acte de indisciplină, întârzieri la întoarcerea din oraș, note sub așteptări ș.a.m.d. Apoi începu să ia pachetele din coș unul câte unul și să le înmâneze destinatarilor, cu câteva cuvinte pișcătoare pentru fiecare, spre hazul întregii asistențe, și fiecare pachet era însoțit de un bețișor aurit. La unii pachetul era mai mare și bețișorul ceva mai subțirel, la alții, din contra, bățul era mare și pachetelul era mai mic și atunci Moșul devenea și el mai darnic cu criticile. Ba, din când în când, mai scăpa și câte o „vorbă” despre conducerea internatului, căci în seara aceea nimeni nu avea voie să se supere și dreptul la critică era liber.

Atunci când darurile cu pachete multicolore s-au epuizat, începea o altă serie de daruri, de care nimeni nu va fi lipsit, darul general din partea Societății pentru Cultură din Bucovina, susținătoarea internatului, pentru fiecare elev care locuia aici.

Moșul mai mergea o dată în spatele scenei și de acolo venea cu alt coș, și mai încărcat, plin cu pungi mari de hârtie. Fiecare elev primea una. În pungă se găseau două gogoși, umplute cu magiun, un măr, câteva nuci și câteva bomboane.

Toate aceste bunătăți le vom savura fericiți cu gândul la vacanța de Crăciun, care se apropia. Ea ne făcea să ne fie somnul mai dulce.

(Victor I. Leabul, *Startul, între tămâie și voce*, Roman, Editura Mușatinia, 2006, p. 80–81